

NIEKTÓRE WŁAŚCIWOŚCI MOWY

PISARZOWICKIEJ.

NAPISZE

Dr. Władysław Kosiński.

Osobne odbicie z IV. tomu Sprawozdań Komisji językowej Akad. Umiej.

KRAKÓW.

W DRUKARNI UNIwersytetu JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządem Ignacego Stecula,

1885.

Marietnicki

INSTYTUT
BADAŃ LINGWISTYCZNYCH PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 26-68-63

8008

Niektóre właściwości mowy pisarzewickiej.

Napisał

Dr. Władysław Kosiński.

Pisarzewice leżą na zachodnim krańcu Galicyi, w powiecie bialskim, na milę od miasta Biały; liczą około 1800 mieszkańców. Oprócz właściwości mowy i wyrazów używanych w samych Pisarzewicach, przytaczam wiele wyrazów używanych w innych okolicach wielkiego księstwa Oświęcimskiego; tu należą: Bułowice, Brzeszcze pod Oświęcimiem, Czaniec około Kęt, Dańkowice, Głębowice, Janowice, Kęty, Kozy, Monowice w pobliżu Oświęcimia, Polanka wielka tamże.

Gwarą tych okolic zajmował się dotąd, o ile mi wiadomo, jedynie AMBROŻY GRABOWSKI o tyle, że w Bibliotece warszawskiej z r. 1849 t. III. str. 174 i n. ogłosił „prowincjonalizmy, powiatow-szczyzny, sposoby mówienia księstwa Oświęcimskiego i Zatorskiego“, nie podając wszakże bliżej miejscowości, gdzie takowe słyssał. Wyrazy przytoczone w tym zbioru podaje wszakże GRABOWSKI w szacie języka literackiego pisząc n. p. gizdak, kołacz, pieczarki i t. d. zam. gizdák, koñác, piecárki. Przy tych wyrazach, które w umieszczonym niżej słowniczku mam wspólnie z GRABOWSKIM, powołuję się na niego; innych słów z jego zbioru nie powtarzam.

Z głosowni.

I. Samogłoski.

a) Samogłoski otwarte.

§. 1. 1. *a* brzmi w gwarze pis. jak w jęz. ogół.; oprócz tego słyhać *a* otwarte w następujących wypadkach:

a pis. odp. og. pol. *e* w wyrazach obcych: arbata, adukovać, lamentar (elementarz; pod wpływ. etym. ludowej), prosacyja; tudzież w wyrazach: kraswo og. křesto, r-zać, og. rzeń ale stśł. rżzati. W wyr. lañeux odp. *a* og. pol. *a* ale pierwot. *e* (lehnzug).

2. *a* = og. *o*: v kawamajki tañujícíe zam. kołomyjki tañ.

3. *a* = og. *i*: regamaneká sawaputo (= regimeneka).

4. *a* = og. *ę*, stśł. *ж*: kady, stśł. kãda, og. kędy.

5. Przed *a* wymawiają niekiedy na początku wyrazów *h* n. p. hangrys, hadukát i t. d. zob. *h*.

§. 2. 1. Odmienne od jęz. og. pol. słyhać w gw. pis. *e* zam. og. pol. *a* w wyrazach: trefić (trafić), jak też mówią w Wadowicach i okolicy; hereśt; djabw, djabli, djablica; żeleźny, og. p. żelazny, ale stśł. zēlezьnъ, czes. železný, tudzież niekiedy w trybie rozkazującym w słowach zakończonych w jęz. og. w imperat. na *aj*: dej (zwykle), vítej, spředej, vovej obok częstszego: vítáj, spředáj, vováj i t. d.

2. *e* odpow. og. *i* lub *y*: bregidka, derygovać, reğemeneki obok regameneki (zob. wyżéj *a*, 3.), lelijá, náceńko (naczynie), tela (tyle), śmėrgust.

3. Zachowało się pierwotne *e*, odpow. og. pol. *o* w wyrazach: ve-sna (stśł. vesna), jedwovy křácek (stśł. jelovъ), peron (stśł. perunъ), přývėze (stśł. vezж); petr, petrek.

4. *e* = og. pol. *é*: tez (téz).

5. *e* = og. *o*: dezelovać (łac. desolo), kole (około), mentel (motyl).

6. *e* obok *o* słyhać w wyrazie frelka i frolka (panna).

7. *e* = og. p. *u*: powednie.

8. Dodają *e*:

α) na końcu wyrazów: zaśe, ize (jak w staropol.) dziś: zaś, iż.

β) w środku: třepot, og. pol. trzpiot, chociaż w tym wyrazie *e* jest pierwotne (stśł. trepetati).

γ) między dwoma spółgł. w ostatniej zgłosce dla eufonii: woter, daren obok daryń (łotr, darń), taren obok taryń, tudzież w wyrazie hasynteronek niem. assentirung.

9. *e* opuszczają w wyrazach: zackać, dockać, gabryl (Gabryel), kajtán (Kajetan), matus (Mateusz).

10. *e* miękczy poprzedzającą spółgłoskę: bestvina, bestwina, (nazwa wsi), mark'ev (marchew), żelazo, żeleźny.

§. 3. 1. *i* opuszczają: herumín (Hieronim), kandži obok kajin-dži (gdzieindziej), kamzelka.

2. *i* wtrącają: hañi, w gw. jurk. hañ; ċima obok ċma (ciemno), palice (palce); w dwóch ostatnich wyrazach odpowiada *i* starosł. ѣ: ѣма, пальсь.

3. *i* = pierwotn. *e*: *niziŋer* (ingénieur), pod wpływem etymol. lud. (*nizina*), *kiby zam. kęby*; *iści* pierwot. *iŝe*, istotnie; *ino* (*jino*) *zam. i* obok *jeno*; *pódzis zam. pójdzes* (idź precz), *kajindzi* (*inęde*).

4. Pierwotne *i* zachowało się na początku wyrazów: *iści* (*zam. jiści*) obok *juści*, *staropol. iŝe*; *izona* (*zam. jizona*, *czes. jiżina*), *og. pol. juzyna*.

5. *i* = *iěj*, *jěj* (w końcówkach): *moi koxance*.

6. *Og. pol. i* przechodzi w *aj*, które odpow. pierwot. *ei*: *ślaj-fyř* (*ślifierz*, niem. *schleifer*).

7. *i* *zam. a*: *vylimořice* = *Wilamowice*.

§. 4. 1. Przed *o* słyhać często na początku wyrazów wargowe brzmienie (*u*, *ũ*) n. p. *„ocy*, *„oba*, *„orlopŋik*, *„obsuć ŝe*, *„oře*, *„ontář*, *„otwořywa*, *„oskubaŋce*, *„ogon*, *„obecawa*, *„o jaŝu!* *„ojcovička*, *„okwocek*, *„obácyć* i t. d. Wszakże wymowa w tym względie jest zmienna; ta sama osoba wymawia raz *„o*, drugi raz czyste *o* nawet w tym samym wyrazie.

2. *o* odp. pierwot. *a*: *potek*, *potka* obok: *putek*, *putka* (niem. *pathe*, łac. *pater*), *polomka*, *Polanka* (*wieŝ*).

3. *o* = *og. p. e*: *józof*, *cosać* (*czesać*), *Kowbasa*, *smontář*, *„okomon*.

4. *o* = pierw. *y* (*i*): *izona*, *juzyna* (*czes. jiżina*).

5. *o* = *og. pol. u* lub *ó*: *boty* (*buty*), *gory* (*góry*) (w *Kozach*), *gorál*, *spoźnić ŝe*, *pródy* (*wprzód*), *norek* (*nurek*), *kokot* (*kogut*), *poźno*, *bawamont* (*bałamut*), *„orlopŋik*, *hasynteronek* (*assentirung*), ale odwrotnie *kuŝ zam. koŝ*.

6. Pierwotne *o* zachowało się w wyrazie: *kořęcyć*, *czes. kovičeti*, w gw. jurk. *kavęceć*; również nie przechodzi *o* w *e* stanąwszy między dwiema zmiękczoonymi spółgłoskami: *zraŋoŋi*.

7. *o* odpada: *dopěř* = *dopiero*.

§. 5. 1. *u* = *og. pol. a*: *punevka* (*panewka*), *luverŋá zam. la-verŋá* (*Alwernia*) po przestawieniu głosek początkowych, *putek*, *putka* obok *potek*, *potka* (zob. §. 4. 2.).

2. *u* = *i*: *lulijá* obok *lelijá*.

3. *u* = *o*: *pumágajom*, *burcák* w gw. jurk. *brucák*, niem. *brod-sack*; *herumin* (*Hieronim*), *hadukát* (*adwokat*) przez analogią z wyrazem *dukat*, *kuŝ* (*koŝ*), *Kumorořice zam. Komorořice* (*nazw. wsi*), *jakuz* (*jakoź*, *jakźe*), *lankur* (*łac. angor*). *jinđur*, *kácur*.

4. *u* obok *o* występuje w wyrazach: *putek*, *putka* (*Pis. Grab.*) i *potek*, *potka* (*Kozy*); *totrać* i *tutrać* w gw. jurk. *dudrać*.

5. *um* i *un* przechodzi zwykle w *om*, *on*: *lomp*, *lompować*, obok *lumpovać*, *spravonek*, *ponkt*, *gront*.

6. *u* *ginie*: *srovy* (*surovy*).

7. *u* przybiera niekiedy na początku wyrazów wargowe brzmienie *u*: „ujek (wuj).

§. 6. 1. Pisarz. *y* odp. og. pol. *e*:

a) w końcówce instrum. sing. n. p. za stowym, cysarskim gościńcem, ogonym.

b) w środku wyrazów przed *m* i *n*: dynko (denko), hasynteronek (assentirung) i hasyntyrka, psyńicka, vtyncás, v kęsyńi, na vojnyce, jedyn, jedynasty, ryma (stśl. rema), cymu (czemu), cyrńidwo, darymbák (czes. daremnik), rympolić, na bymbyнку, ozyniw še obok „oząńą še (ożenie się — Monow.), cymbrovac, po tymu (potem), jebym éi švęrecku! nárymńe (Głęb.) i náremńe (Pis.), u górali bieskid. náremńe, ale w czes. náramný stśl. рамьнѣ i raměнѣ.

c) w końcówce *yř*, og. pol. *eř*: ślajf'yř, śpiklyř, na „odvęcyř.

d) w wyrazach: lyboda (lebioda), fortypiján, cyrvony, čtyry, syrvátka lub cyrvátka, hangrys, cyvka, bez ty vadovice, ajzybán, šćojzy-na! zam. šćojze na!

e) nawet po miękkich spółgłoskach, gdziebyśmy raczej *i* oczekiwali, wymawiają tutaj *y* zam. *e* n. p.: ankušyrka (akuszerka), hežbyta (Elżbieta), podvyl zam. i obok podvęla (dopóki), bysi próźńákú, dzyvcyna, povyš (poवेश), mýmec: tańcovali mýmcy, jaze žyma jęcy, ptákym, v šyńi, pašyńe (pasienie).

f) *y* słyhać wreszcie w wyrazach, które w now. polszcz. częściej przez *e* niż *é* się wymawiają: bydny, bařyj, nábařyj (bardziej), kobyty, bydařtvo, labydzić, mlycák, pařyry, pryčyrać, švęcyw, špyvajom, řyka, zygár, syroki

2. *y* = *ę*: zacyna (zaczęła).

3. *y* = *a*: lajsdrygán (landsdragon), jyndrys lub jędryś (Andrzej — Janow).

4. *y* odp. og. pol. *i*:

a) w 1. os. l. mn. czasu terażń. smucymy še, nie puscymy.

b) w wyrazach luźnych: kanalyjá, jymbyr, jyndur, fyrycyk, „o-čypka, vylimovice (Wilamowice).

5. *y* zam. *o* słyhać w wyrazie: myntel (motyl), obok mentel.

6. *y* wtrącają: uscykńać (uszczkńać), dáryń obok dáreń, táryń obok táreń (tarń, tarnina); w dwóch ostatnich wyrazach *y* lub *e* zastępuje stśl. ѣ: дрѣнѣ, трѣнѣ.

b) Samogłoski pochylone.

§. 7. *á* pochylone zbliża się swém brzmieniem bardzo do *o*; w rymie nie uwzględnia się całkiem téj różnicy n. p.:

pręskakuje sroka
od krąka do krąka.

á pochylone zjawia się w tych samych wypadkach, co i w gw. opol. las. brzeź; w szczególności zaś zapisują następujące wypadki:
á pochylone powstałe:

§. 8. I. z przedłużenia

1. a, o w á:

α) w verbach: xárkać, obgádać, látać, pálić, gávorzyć i gavořyc, „obácyć, zabácyć, ścárać, opásać, válać še, vrázać še, skákać, kázać, wátać, pálnać, drápnąć, pácycić še, stáplać, usárgać, snáxrąć.

β) w nominach: látavec, ty dopáleńce, dopálony, ukárańce, ugádany, gáj, gáina, pálica.

2. é w á: mázga, snádańe, strážník.

3. pierwotne -br- przechodzi w ár: gárnek, gárnuś, gár (garśc), cáray, táryń (tarń), tárki, dáreń (darń). Podług analogii z tymi wyrazami także: wárt, wártnoś (wartośc), márcin.

4. pierwotne -u- stopniuje się w -áv-: tráwa, trávńica.

5. á ścieśnione występuje w suffiksach: -ák, -ác, -ácek, ásek, -ál, -áw (-ál), -ár, -ár, -án, -át, -ás.

-álc: babrák, bolák, burcák, ćećak, ćmák, po ćmáku, caplák, cubáki, cudák, ćućmák, darymbák, fífrák, furyják, grabák, grajćak, gíb-ćak, grubiják, xrobák, hixrák, xarlák, jedzák, koślák, wońscák, wydzbák, mamrák albo mimrák, mřygodźák, mazák, mlyćak, polák, pęcák, paćák, próźńák, paprák, sobcák (nazwa rod.), septák, swapák, śnupák, svák, spoták, spotlák, ślipták, třynák, turák, ujmák, vojácy, zytnák, zurák, zytlák.

-ác: cykác, furtác, kudwác, pyzglác, pyskác, rogác, scyrbác, zvakác, — ale golac (a otwarte).

-ácek: krácek, żeleźńácek, paćácek.

-ásek: kulařásek, kubásek, ptásek.

-ál: gicál, gorál, kroxmál, kinál, moskál, „obyrtál, korál, grondál.

-áw (-ál): cymbáw, djebáw, zákćaw.

-ár: cętnár, cygár, katár.

-ár: gospodarř, kolár, konřisár, lamentár, mynár (mynára), smařár.

-án: ajzybán, bręźán (pochodzący ze wsi Brzezinek), furyján, gawgán, kajtán (Kajetan), kaštán, lacmán, monořán (z Monowic pochodz.), majerán, „ormiján, pleván.

-át: kabát, hadukát, waryját, vanáty, dukát.

-ás kurás.

6. Przyimki na i za w złożeniu z tematami rzeczownikowymi mają á pochylone: návóz, nápařtek, zápaska, zágwóvek, záćistka, zákćaw, záćerkał zágón; w słowie: závisić; w przysłówku: nárymńe, nagle, gwałtownie (czes. náramný, stsl. рамьнѣ, рамѣнѣ); przyimek na jako cecha superlativu ma również á pochylone: nábařyj (najbardziej).

§. 9. II. *á* pochylone wskutek następstwa zgłosek.

a) w ostatniej zgłosce wyrazów zakończonych na spółgłoskę dźwięczną: rád, dráb, scáv, šláz, vár, darmožd, pán, zákáv, gář; jednak gaz (nafta) ma *a* otwarte.

b) w particip. praet. act. II. na *-l (-w)* w rodz. męsk.: kázáv, „obežráv, váláv, ukráv (ukrajał).

c) w gen. plur.: vás, lát.

d) w 2 os. sing. i plur. imperat. kończącej się w jez. og. pol. na *-aj, -ajcie*: pytáj, gádáj, vyvíjájce, sxovájce, starájce še, byváj, tudzież w nazwach psów jak zagráj, zagádáj, które pierwotnie są imperativami.

e) w zaimku *já* i przyimku *lá* (dla).

f) w tematach przed suffiksami: -ьн, -ька, -ьк wskutek zniknięcia *ѣ*, *ь*:

ьн: záden.

-ька: kijánka, mazalánka (spodnica do codziennego użytku), dávka, syrývátka, rogálka, žvėrcádko.

-ь (ek): něždžvádek, kavávek, kavávecek.

g) przed *j* w końcówce: máj, mazgáj, mĳkováj, ale „ozgraj (rozrywka) ma *a* otwarte.

§. 10. III. *ze ściągnięcia.*

a) w infinitivach: „ozlác, zašác (zašáty), gřác, lác (láne), ukrác (ukrajać) i w wyrazie znádli zam. znajidli (jak w gw. opol. znaleźli).

b) w końcówkach osobowych czasu terażń. słów należących do kl. IV. (МАЛЕЦКИ*), z wyjątkiem 3 os. l. mn.: kĳvá, šmĳgá, pytás, mías, máli (prędzėj, powstałe z má-li), vyvíjáj, jádá i t. d.

c) w subst. femininach zakończonych pierwotnie na *ĳja*: męgdžá, putná, luvėrná (Alverná). Na podstawie analogii z powyższymi wyrazami mają również *á* rózá (kwiat i imię) tudzież wyrazy łac. pochodzenia na *-ia, -io*: bestyjá, beserdyjá, beskĳjáj (przekleństwa), adukacyjáj, furyjáj, fuzyjáj, gitalijáj, kanalyjáj, kordyjáj, lulijáj, plevanĳjáj, prosacyjáj, racyjáj, salaryjáj, vĳilija, — a wskutek podobieństwa zakończenia także: skrajcyjás; kešná (kieszeń) ma jednak *a* otwarte.

d) w nom. sing. adject. fem. deklinacji ściągniętej n. p. křyvá, psá, piekelná, stará (= żona), regameneká sawaputa, šnádanná godzina, xvodná (roz. się choroba = febra).

Podług téj analogii mają również *á* wszelkie wyrazy używane przymiotnikowo, a więc partic. praet. pass. liczebniki i zaimki n. p. zgńitá, ujętá bestyjáj, vyscekaná, juxo zabecaná, psá nogo, psá maći,

*) Gramat. hist. porówn. t. I s. 313.

zasátá (zasiana), dvanástá, zádna, ktorá i t. d. Otwarte *a* mają jednak: moja, twoja, svoja, nasa, vasa, ta.

§. 11. Oprócz tego zjawia się jeszcze *á* pochylone w następujących przeważnie przyswojonych wyrazach: cáпка, éásko, djábli, djábelski, jáscycko, ján, jánek, jádám, kácór, kaftánek, kajfás, klástór, „obládra, špárovať, vágovať še, snać, scyptá; te dwa ostatnie wyrazy mają w gw. jurk. *a* otwarte: snać, scypta; přysew „odvěcorá (po południu).

c) Samogłoski nosowe.

§. 12. 1. Ogólnie pol. *ą* wymawiają tutaj jak *om* w 3 os. l. mn. cz. ter.: som (są), popasom, špyvajom, oddyxajom, gaňom, musom, „a pod mojom klacem — podkóvki kowacom.“

2. *ą* słychać tutaj zam. og. pol. *ę* w wyrazach: ząby, kąpa (kępa; w Janowicach: ka^mpa), vážáňe, pod dąbem, prądzý, dzeýáću, mińáwy te casy, bąckać (bęckać, bić). Monow. Kaniów.

3. *ą* odpow. og. pol. *e* przed *m* lub *n*: smąntár, psąńicka, pańánka, pod końšám.

4. *ą* zam. og. pol. *o* słychać w wyrazie: tapořysko.

5. *ą* og. p. *a*: znaś = znajisć, znalesć.

6. *ą* odp. og. pol. *u*: porąycy (poruczyć): porącono p. bogu (Głębow.).

7. *ąn* a właściwie *qn* słychać zam. *un*: trąnki, pęrański báxoru, hąncfot, kąnda (Kunegunda), grejécz mi vsyćké štyry strąny.

8. *ąn* zam. *om* słychać w wyrazie pąnknąć zam. pomkuąć.

§. 13. Ogólnie pol. *ę* odpow. w téj gwarze:

1. *a*: kady, ka, kaz, kasik, krakow; kaj, jurkow. kęń (strsl. káda).

2. *a^m*: ka^mpa (kępa). Janowice.

3. *aⁿ*: kaⁿdy, vaⁿdrovať, baⁿde (będe).

4. *ą* (w Monowicach):

a) w accus. sing. subst. fem. temat. na *-a* i *-ja*: macoxą (macochę), soxą, sékéra, kulavy na noxą; zam. *ńą* mówią *ńom*.

b) w wyrazach luźnych: ząby, kąpa, ząńić še i zynić še. i t. d. jak w §. 12, 2.

c) w 1. os. l. poj. cz. ter. zam. pierwotn. *o* (*e*) + *mъ*: vezną (wezme), pojada (pojade), nie vróca, zapwaca, sedna, pójda, „já do lasu nie pojada — dřeva rábáv nie będą“, będą še ząńiw, ozańą še, ni mogą, odajda (odejde), „nie kęą (cheę) dżévki z másta — zaxováj nie boze — volá xleba prošić — sédźeć přý klástorc.“ (Monowice).

5. *e*: *a*) w accusat. sing. subst. femin. z tem. na *-a*, *-ja*, tudzież. wszelkich wyrazów przymiotnych: sable (szablę), xusteczke (chu-

steczkę), „na moje cápecke, na paskude robić, v te strone, na žime, péryne, co mile ujadom... (zob. wyżej 4. a.)

b) w konjugacyi w 1. os. l. p. czas. teraż. i przyszl. byde i bede, šedne, wykřeće, daruje, vróce še, vysuje, niekze še učese, střele bicem, pode i t. d. (zob. wyżej 4. c.)

c) zam. stsl. *а* w accusat. sing. zaimk. še, će zam. strsl. *а*: bede, bedzes, bedže i t. d. obok: byde, bydzes, bydže; zam. starosł. *π*: šedne, šednes i t. d.

6. *o*: ózko niekiedy zam. ciężko.

7. *y*: ýncyl (więcej), náýncy, pykná, byde, bydzes... obok bede, bedzes... tudzież w part. praet. act. II. przed końcówém *ł* (*w*) lub zastępującém je *n*: mýnywy, vygýnywa, utonywa, vzyńi, pýjyna.

8. *i*: žýink, žvinceć, (żwięk, żwięczeć, strsl. *звонъ*, strepitus).

9. Nadto słyhać w tój gwarze *ę* zam. og. pol. *e*: mędza (miedza) Pol. cętnár. Pis.; *a*: mawgořęta (Małgorzata), vymajęcyć (wymajaczyć).

II. Spółgłoski.

a) Gardłowe.

§. 14. *k* zam. *t* występuje w wyrazach: desperák, varyják: vy pru sáki-varyjáki ne róbee nám vstydu (Monow.); křčina (trzcina) pod wpływem analogii z wyrazami: zurák, babrák, furyják, piják, „křčiny“ (chrzciny).

2. *k* = *g*: kokot lub kokut, kogut, czes. kokot; lankur, łać. angor.

3. *k* dodają na końcu wyrazu: otok, oto.

4. *k*. zam. *x*(*ch*) zjawia się w wyrazach: kolera: ty kolero! fluktovať (niem. fluchen), markév (marchew), usknać, niekze, štyrek, špiklyř, kvíla, ik (ich), kee, kéel'i, zákčáv (zachcenie), rekt (niem. recht), jancykrys; w wyrazie kobl'ik odpowiada pis. *k* czeskiemu *h*: koblil.

5. *k* zastęp. ogól. pol. *m* w końcówce 1. os. l. poj. czasowników tudzież spójników i innych wyrazów złożonych ze słowem posiłkowym (jesm): jezdek, voláwbyk, „obsuwek še dzećmi, ne jezdek já; bobyk, bok (bom), byk (bym), jábyk, zebyk, jeseek, bok se dobře pojád i dobrék še napiw; ják ne šáv ne „oráv; portkamik já „odžáv; třy latak vojováv — sablek ne vyjmováv; jazek še i (jěj) přelák; pódzes kak (gdziem)ci gádáv? dyk ci pedžáv, wszak ci powiedziałem i t. d.

§. 15. 1. *g* opuszczają: rejna (Regina), ruby (gruby).

2. *g* dodają na początku wyrazu: gitalijá.

3. *g* zastępuje og. pol. *d*: grabina; zam. pisarz. drapa mówią górale biesk. grapa, tylko w Rabec słyzałem także drapa.

4. *g* = *v*: gdova (także: bdova).

5. $g = k$: veľganoc.

6. $g = og$. pol. h : gańba (hańba).

§. 16. 1. h słychać na początku wielu wyrazów od a lub e się zaczynających: hanka, hežbyta, hasynteronek, hangrys i angrys, herešt, hadukát, hadukant i adukant (adwokat).

2. x, h ginie: arbata, s_aovać (schovać).

3. x obok k występuje: braxtać i braktać še, ryktovać i ryxtovać, kobux i kwobuk.

b) Podniebienne.

§. 17. 1. j kładą na początku wielu wyrazów zaczynających się od a : jadám, jańow, jaze, jancykrys, jędrys (Andrzej — w Janowicach), jangrys obok hangrys, jav — tudzież w niektórych wyrazach zaczynających się od i ; jymbyr, jyndar, jendyk; po przybraniu j przechodzi i w tych wyrazach w y lub e .

2. j wtrącają: vsyjsey.

3. j odpow. og. pol. i : rejna zam. regina po opuszczeniu g .

4. $j = b$: třeja (trzeba).

5. j odpow. pierwot. n : lajsdrygon zam. lansdrygon, które powstało z landsdragoner, po opuszczeniu d .

6. Og. pol. j ginie w *naj*; návęcy, nágory tudzież w słowach: znaš zam. znajšć, pódę, pódžes, pódže, przydě i t. d.

c) Językowe i podniebienne-zębowe.

§. 18. 1. r odpow. og. pol. $ř$: grązel (grządziel), věrx og. p. wierzch ale stśł. vrěchъ, ezes. i słowac. vrch; vérsowek (wierzchołek) tudzież w imperat. ber, vyber (bierz); na odwrót og. pol. r przechodzi w gw. pisarz. w $ř$: dopěř (dopiero), křystyna, křyška (Krystyna), baxóř og. pol. bachor.

2. r dodają: fortograf, šmergunst.

3. pierwotne r zostaje: margoša, margoška.

4. r przechodzi w wargowe brzmienie (\bar{n}) w przyimku *roz* w złożeniu z czasownikami: ůozkuřýć. ůozbić, ůozbeceć še, ůozlác, ůozezřýć, ůozdzěrać še.

§. 19. 1. l ginie: hežbyta (Elżbieta), abo.

2. l odpow. og. pol. j : ryl (ryj, ryjak), výncyl.

3. $l = og$. pol. $ł$: hulán, lańcux, lańcusek, pluca, kole (około).

4. *l* wtrącają: la'ik (laik), lankor (tać. angor).

5. *l* = *n*: lumero, numero.

§. 20. 1. *l* wymawia się wargowo; brzmienie to oznaczamy przez *w*.

2. *l* (*w*) ginie w wyrazach: jabusko, mrygodzák (zam. mrzygłodzák, człowiek nienajedzony), mynár, kobux obok kwobux (czes. klobouk).

3. *w* (*l*) odpowiada pierwot. *r*: ruwa zam. rura: „v jedny barywce dva trąnki, ni ma tam copka ani ruwki“ (zagadka).

§. 21. 1. *s*, *se* (przed miękką spółgłos. *ś*) zastępuje w gwar. pisarz. ogól. pol. przyimek *z*, *ze*, stsl. *sz* ale tylko w połączeniu z zamiankiem osob. 1 i 3 os. tudzież z niektórymi słowami zaczynającymi się od *r* lub *l*: *s* nami, *se* mnie, *srućić*, *śláz* (złaził), ale także *svinać*.

2. *s* ginie: wuka (Łukasz), vsyćko (dziś: wszystko).

3. *s* obok *c*: syrvaťka lub cyrvaťka.

4. *s* przechodzi w *c*: pácvíć še zam. pásvíć še, które powstało z *pastvíć* še, po wyrzuceniu *t*.

5. *s* odpow. og. pol. *z*: strękořiny (zrękowiny, zaręczyny).

6. Og. pol. *s* brzmi jak *š*: škubać.

§. 22. 1. *z* odpowiada og. pol. *s* w konjugacyi, gdy wskutek odpadnięcia *l* (*w*) stanie przed *e*: pázem (pasłem), nóżeš (niósłeš) i t. d. jak w gw. las. jurk.

2. *z* obok *ž* występuje w wyrazie: juzyna obok južyna.

3. Og. pol. *z* brzmi jak *ž*: želazo, żeleźny, żeleźnák.

§. 23. 1. *ś* zam. pierwotn. *s* słyhać w wyrazach obcych: śpi-gwo (niem. spiegel), śpryca, bruślavec (niem. brustlatz), rešpek (re-spekt), študerovať, śpas, špekulovać, ślajsa (niem. spleisse), opiw še jak štok; nadto w wyrazach: śrybinka, štoparcyć.

2. *ś* odpow. pierwotn. lub og. pol. *š*:

a) w wyrazach obcych: śrank (niem. schrauk), śimel, ślájřyř, ankušyřka (akuszerka), mašerovać, herešt, śnupać, śnupák i śnupák, ślag.

b) przed *l*: ślaxetnego rodu, dyšla, tudzież w wyrazach: śtucny ścaw, Kešna (kieszeń), pešćoxa (pieszczocha), śvarny (czes. i słowac. švarný), śvandrac (czes. švandrčiti, słowac. švandrkovat').

3. *ś* odpow. pierwot. *ž* w wyrazach obcych: śandar (žandar), jes pod kurašem (franc. courage).

4. *ś* = *č*: štyry.

§. 24. 1. *č* odp. og. pol. *č*: *pešćoxa*.

2. *č* = og. pol. *t*: *vsyćko*.

3. *ř* występuje zam. og. pol. *c* *bydařtvo*.

4. *ž* ginie w wyrazie *zavdy* strp. *zawždy*.

5. og. pol. *ž* przechodzi w *dz*: *skardzyć*.

6. *ž* wymawiają powszechnie jak *z* tylko *bože!* brzmi jak w jęz.

ogól. polsk.

7. *č* wymawiają jak *c*: *bie*, *bicysko*, *buceć*, *cěmu* (*ezemu*).

§. 25. *š* wymawiają częścią jak *s* częścią jak *š*; w tym względzie niema żadnej stałej zasady; nawet jedna i ta sama osoba wymawia ten sam wyraz raz w ten, drugi raz w inny sposób; zwykle jednak mówią: *šklodzić*, *šładra*, *šmajxlovať*, *šnoxrać*, *špoták*, *špotlák*, *škućina*, *šurpet* obok *surpet*, i t. d., tudzież odmiennie od ogól. pol. języka *škubać* zam. *skubać*; natomiast: *sopa*, *poseđ* i t. d.

§. 26. *d* opuszczają w wyrazach: *garwo*, *zvon*, *žvýnk*, *žvínceć* (*dźwięk*, *dźwięczec*), *grazel* (*grządziel*), *lá*, *vele*, *lajsdrygon* (pierwotnie: *landsdragoner* po opuszczeniu *d* *lansdragon*, następnie: *lajsdrygon*), *bařyj*, *nábařyj* (zam. *bardziej*, *najbardziej*; po opuszczeniu *d* *r+z* zlewa się w *r*); *posew*, „*jak ci p̄ysew*, *tak ci p̄ysew* — *p̄ysew* ku mnie *gospodár*.“

§. 27. 1. *t* odpow. ogól. *d*: *tutrać* obok *totrać* og. pol. *dudrać*.

2. *t* = og. pol. *n*: *costek*, *czosnek*.

3. *t* wtrącają: *strěkoviny* (*zrękowiny*).

4. *t* ginie: *pácvić še* (pierwotnie: *pástvić še*, po opuszczeniu *t*: *pásvić še*, poczem: *pácvić še*), *brušlacek* (niem. *brustlatz*), *hangrys*, *jancykrys*, *rešpek*, *batysove* (= *batystove*) *xustki*.

§. 28. 1. *n* zastępuje *j*: *uñdze* (*ujdzie*), *klajnikanty* (niemiec. *kleinigkeiten*.)

2. *n* zastępuje og. pol. *l* i *ł* w part. praet. act. II słów klasy I grom. 5 i klasy II, podobnie jak w gw. *lasos. jurkow.* i t. d.: *p̄yñęna*, *vezną*, *vzeñi*, „*šćeñi* *bućka* *šćeñi* — *juz še ñe želeni*.“ Podobnie występuje *n* zam. *ł* w wyrazie „*ontář* (*ołtarz*).

3. *n* = *m* *nikstura* (zam. *mikstura*, *gorzałka*).

4. *n* odpow. ogól. pol. *w*: *subrañec* (*szubrawiec*) pod wpływem etymol. ludowej; zob. §. 41.

5. *n* dodają:

a) na początku: *nale* (*ale*).

b) w środku: *vártnoš* (*wartość*), *ankušyrka* (*akuszerka*).

6. *n* ginie: maśl'icka (maślnicka), tárki, lacmán (landsmann).

d) Wargowe.

§. 29. 1. *b* zastępuje og. pol. *w* w wyrazach; „otyba (wotywa), kłabyř albo kłařikort (klawikord), bdowa obok gđowa; podobnie w rymie:

davawa mu gřyby
zeby nie byw kryvy.

2. *b* wtrącają przez analogię: kombrat, kombracić.

§. 30. 1. *p* zam. *k* występuje w przekleństwie; sapramencki draře, sapr. bestyjá obok sakramencki.

2. *p* ginie: kneřik (niem. knöpfchen).

§. 31. 1. *f* odpowiada og. pol. *x* (ch): třóř, řimery robić, mieć chimery, dąsać się.

2. *f* = *k*: fto, ftóz jak w gw. zakopiańskiěj.

3. *f* = *v*: fasęgi, wasąg ale w czeszcz. fasuněk, sřinać (zwinąć).

§. 32. 1. *v* odp. og. pol. *b*: pleván, plevanijá; vola-co, vola-ka, střl. volja, og. pol. byleco, bylegdzie.

2. *v* opuszczają: objeřić, „otyba, wotywa; w ostatnim wyrazie przechodzi właściwie *v* w słabe wargowe brzmienie „.

3. *v* nie występuje, jak w jęz. og. pol., w słowie xyćić.

4. *v* dodają na początku wyrazu: vonegdy czes. onehdy na podstawie etymol. ludowěj.

m odpow. og. pol. *n*: mymee, niemiec; polomka, Polanka (wieř).

m ginie na końcu: řandar (řandarm).

Metathesis.

§. 33. burcák (zam. brucák, jak też ma gw. jurk., z niem. brodsack), herumin (Hieronim), křipopa zam. przykopa, luverna zam. laverňa powstałe z Alwernia, nižiřer zam. inżynier, „okomon, řestřen (střl. řřstěň, czesk. řrsten), prosacyjá, porvóz (u górali biesk. również porvóz, porvóswo), řgmi (grzmi), v jedbávny řpodńicy.

Zbitki.

§. 34. $\acute{c} + \acute{z} = \acute{d}z$: obródze \acute{s} e (obróć-że się).

$\acute{d}z + \acute{z} = \acute{d}z$: idze, przydze, xodze (idź-że, przyjdź-że).

$\acute{d}z + j = \acute{d}z$: xodźav (chodź jaw, chodź tutaj).

$\acute{d} + s = c$: brucák (brodsack), lacmān zam. ladsmān, które powstało z landsman po opuszczeniu *n*.

$r + s = \acute{r}$: nápartek.

$r + \acute{s} = \acute{r}$: gař (garśé; \acute{c} odpada).

$r + z = \acute{r}$: bařyj, nábařyj zam. bardziej (po opuszczeniu środk. *d*).

$t + s = c$: vacek (watsack).

Zakończenie wyrazów.

§. 35. 1. Zbiegowi dwu lub więcej spółgłosek na końcu wyrazów zapobiegają:

a) przez wtrącenie samogłoski: woter (łotr), táryń (tarń), dáreń albo dáryń (darń).

b) przez opuszczenie spółgłoski ostatniej: jes(t), hangrys(t), dys(c), śandar(m), reśpek(t), jancykrys(t), myśl(i); regularnie opuszcza się \acute{c} w infinit. tudzież na końcu imion, jeżeli poprzedza miękka spółgłoska: nalyś(\acute{c}), náś(\acute{c}), vartnoś(\acute{c}), gař(\acute{c}), oblés(\acute{c}); tudzież \acute{w} (*w*) w particip. praet. act. II, jeżeli temat słowny kończy się na spółgłoskę: pęk(i), zapád(i), zdex(i), zezar(i), přelāk(i), pázem (paslem); v *přysew*, *posew*, *nasew* odpada przedostatnia spółgłoska (*d*).

2. Zbiegu spółgłosek unikają również w środku wyrazów juźto opuszczając jedną spółgłoskę, juźteż tworząc zbitki n. p. bruślacc (brustlatz), batysowe (batystove) xustki, heźbyta (Elźbieta), lacmān (landsmann) nápartek, bařyj, vacek i t. d. (ob. Zbitki §. 33.)

Z nauki o formach.

A. Z Deklinacyi rzeczowników.

§. 36. L. poj. gen. Imiona, których temat kończy się na miękką spółgłoskę, mają zwykle w gen. sing. *e*: dáwes buże, do matuše, do kaše, vceře, „od nevole.

Dativus: iś ku křyžu.

Vocat.: ty pśá maći; obok: pśá mać!

Locat.: v doma zam. doma, ale także do doma pod wpływem analogii.

L. mn. nomin. dźvyřy, drzwi; pyzglác, nom. plur. pyzgláki.

Genit.: jagodóv nazberám, dopéro še vydám.

Vocat.: xwopecy, xwopecy (zam. chłopczyki) jescesće nie vayjscy.

Tydzień ma w gen. sing. tydnia; nom. i accus. plur. tydné, gen. pl. tydní.

Deklinacyja przymiotn. nieściąg.

§. 37. Gen. od malúcka.

Dativ. v bosu xodzić (boso); po próznu (na prózno).

Zaimek.

§. 38. Jak w gw. opol. las. jurk. i t. d. se = sobé.

ten ma w nom. i acc. plur. ty: bez ty vadovice przez te W. jak w staropol.

B. Z Konjugacyi.

§. 39. Temat šed tworzy particip. praet. act. II.: sew, posew, pŕysew, naswa (nadeszła).

r-zać (rzyć) ma w 3 os. l. mn. praes. rzają: xude koñe mám, ale pŕykne r-zają.

ukrać jest infin. praes. zam. ukrajać; ukráv part. praet. act. II. zam. ukrajał.

znáš ma praeterit. znádlí, znaleźli.

zašác, part. praet. pass. zašáty, zasiany.

Oprócz tego zasługują na uwagę następujące formy:

Infinít.: zackać, dockać; uwonić, zapomniéć (w pieśni).

Praes.: rącki zawomuje; kulá na nogę.

Part. praet. act. II.: kédym já se do svěj miwěj xodzováv — tom já se mosteczek vysékováv; zarebóváv; bozeš ty (= bo-žé-ješ ty = boš ty) povéďzav.

Tematy słowne zakończone na miękką spółgłoskę tworzą często part. praet. act. II. jak koło Jordanowa na ów zam. na iw: spravów, xodzów, narodzów, prošów, nošów, bów.

Particip. praet. pass.: psá vvaro zgnítá; vojna verbovaná; dzevcyna upwakaná; zmizerani zam. zmizerovani zap. wyjątkowo w pieśni; ňeuswuxany ma znaczenie czynne: (nieposłuszny), podobnie: vysekany = gadatliwy.

Partic. praes. act.:

„Myšlivy pošpesá v te strone idący, nadesed dzevcyne na trávníku špiący (= śpiący).

*A bezy on bezy, bezy bezający,

pytá še uwanów, pytá pytający.

*Sŕiña markev skrobava po kuxni xodzający,

a vŕilk mŕyso zarebóváv safařem będący.

*Čezko kamenóvi na drodze leżący,

tak éi i mŕie čezko sérotkom będący.

Imperat.: řer go! vyřber se jednego, ře mŕyš (nie mŕyšl), pudřis do budy!

Z Morfologii.

Etymologia.

§. 40. Następujące wyrazy zasługują na uwagę pod względem etymologicznym:

a) rzeczowniki:

suff. *-ь*: sabel.

suff. *-a*: přezva.

suff. *-ác*: scyrbác, žgác (przezv.).

suff. *-ácka*: obyrtacka.

suff. *-qcka*: bojacka.

suff. *-ák*: gizdák, septák, sobcák, džamák, čučmák, šturmák, tuwák, žlamdák (przezv.).

suff. *-ásek*: kubásek, kulařásek, kulařáskova.

suff. *-ec*: mrovec, pšinec, rozbuxaňec, dopáleňec (przezv.), ukáraňec, „oskubaňec, „osklivec, vartogwovec (przezvisko).

suff. *-ek*: muzycek, gospodařycek, zágwówek, „ogeňek, kravecek (zob. nazw. rod.), burek, vernek, wapek, kruček (nazwy psów).

suff. *-echo*, *-ecka*: ramonecko (ramię), kařzowecka, dřymotecka.

suff. *-icka*: gwořicka, vodřicka, kukřicka, „ojcořicka, krořicka, češřicka, jásecko, jašicek.

suff. *-ica* (*yca*): vróbl'ica, djebl'ica, dwuzyca, pálica.

suff. *-ixa*: sariixa, kopčixa (nazwy krów).

suff. *-ina*: myrsina, zdexl'ina.

suff. *-iš*: koňiš.

suff. *-iša*: roliša, zoniša, gwořiša.

suff. *-ica*: kašica.

suff. *-ik*: přyl'izňik, kravcyk, kubik (nazwa rod.) laučušnik.

suff. *-ja*: kešňa (kieszeń), vsa (wesz).

suff. *-ka*: dávka, odróbká, zuzka (Zuzanna).

suff. *-ka*: přeskočka.

suff. *-oxa* (w nazwach krów): buroxa, bystroxa, řinoxa, pędžoxa, cvártoxa, pětotoxa (zob. dodatek).

suff. *-ota*: dřymota.

suff. *-oň*: džidoň, vygoň (nazwy psów), wysoň (nazw. konia).

suff. *-uwa*: scekuwa (nazw. psa).

suff. *-ula* (w nazwach krów): sobula, šrodula, vtorula, srokula, řivula, rydzula, kvátula, kavula, gřazdula, čisula.

suff. *-us*: „obervus, sergus (przezviska).

suff. *-uš*: koňuš, jantuš, bartuš.

suff. *-ura*: jašura, kašura.

Oprócz tych należy zauważyć: břežán (mieszkaniec wsi Brzezinki), monován (pochodzący ze wsi Monowice), vadoski zam. vadořicki.

Skrócone formy: zverčadko zam. zvierciadeľko, tra obok treja zam. treba, dzis zam. vidzis!

Zam. og. pol. obejryc tworzą formy słowne od pierwiastka *-zr*: obezryc, spozryc i t. d.

Wyrazy obce przekraczają rozmaicie, nieraz bardzo dziwaczenie n. p. zam. adwokat mówią: adukant, hadukát, hadukant; z. fotograf: fortograf; z. jubileusz: lubeus, lubejuš; zam. gymnastyka: gumlastyka; z. notaryusz często: myrtaneus i t. d.

b) przymiotniki:

suff. *-avy*: spotlavy, salavy.

suff. *-asy*: šivasy.

suff. *-ecny*: okropecny.

Miły tworzy superlat. jak w jęz. starop.: najmilejy (w pieśni).

c) od tematu *inak* urabia się za pomocą suff. *-sy* zaimek: inaksy.

Analogia i t. zw. etymol. ludowa.

§. 41. Burcák (utworzone przez analogią z wyrazem burceć), bawamont, bawamoněc (maćić), jednoráv (jeden), kombrat, kombraćić (brat); lubeus i lubejus (lubić), lamentár (lament), nižiner (nizina), podmurañec (pod, mur), subrañec (ubranie); w obu ostatnich wyrazach odgrywa nadto ważną rolę suff. *-añec*, występujący tutaj między innymi także w nazwach rodowych jak šafrañec; somšád (sam, šed); vonegdy przez dodanie przyimka *v* i rozdzielenie w ten sposób wyrazu na dwie części (one-gdy) starano się uczynić go więcej zrozumiałym (zob. słown.).

Ze Składni.

§. 42. 1. Accusat.: mám zwoty dukát (w now. pol. zwykle dukata); „a šekérka za sto zwotyx, topořyško za talár.“

2. Biernik wewnętrzny: bydo moja, bydo, jakze ée bydovać!

3. Przymiotnik „stará“ używa się w znaczeniu rzeczownika: žena, podobnie „stary“ = mąż.

4. Przysłóvkowe zwroty: do krty, koñcem (koniecznie); máli, powstałe z ma-li (jeżeli ma; w gw. jurk. mázli) předčej.

5. Przyimek powtarza się: na jutro na rano; na vojñę, na daleką mašerovać má; do pošrodka, do šrodka, w šrodek.

Partykuły.

§. 43. 1. *dy, dyć*: a ty xwope grubijáku — *dyć* ty koñe v zyce más; — o boze *dyć* já bez zvěřyny! — což stois i medytujes, *dyć* já ne zvěřyna!

2. *ta*: já do lasu ne pojada,
dřeva řabáv ne beda,
bo *ta* šedzi lešny v leše,
toby mi vžáv šekéra.

A jes či ta v polu l'ipka pykná, zeloná,
a jes či ta moja mívá bardzo stráponá.

Dodatek.

*I. Wyrazy i wykrzykniki używane przy nawoływaniu, odpe-
dzaniu i t. d. domowych zwierząt, mianowicie:*

koni: vo! (naprzód, ruszając z miejsca), hetta! (na prawo), či-
x'ij! (na lewo), od šebe! (na prawo), čes! čes! čes! (przywołując ko-
nia), a ho! (chcąc, aby stanął).

krów: hoj! hoj! drogá! a ho! ho! (pędząc bydło), hyša! (gdy
się krowy boda), či! či! či! čeliša! či! či! či! (przywołując), po ta-
bak! po tabak! prrr! prrr! (gdy się bydło gzi), ščože! ščo na! (za-
chęcając, aby się pasty).

II. Przezwiśka i przekleństwa używane

a) w Pisarzowicach: bestyjá sapramencká, baxoŋu peroŋski, byši
próznáku, bestyjá ujeťá, xolero, xorobo, juxo zabecaná, kanal'ijá, ko-
lero francuská, lańcuśniku překlęty, milijoŋski dopáleńce, „obládro,
obervuše, pša nogo, pša krev, pša v'aro zgnitá, pša mač lub pša mači,
pša nogo, pša duso, pša skóro, pša zdex'lino, pša xorobo, překlęty
serguše, regamancká sawaputo, sapramencki drábe, smoku, smyku djá-
belski, sakramencki g'izdze, ukárańce, v'ilkowáku, zarazo pekelná, zde-
xlino; — bodej če vsyjscy djábl'i v'zyŋi, bodej če šlag traf'iv, bodej
če drobne vsy zjadwy, bodejzeš pęk, bodej če perony potřaskawy, bo-
dej če žema pozarwa, bodejzeš zdex, bodejš pša krev neba ne „obe-
zřaw, bodej če kolero žema po šmerci ne p'ryjyna; jebym či švercku,
jebym či frak pša krev; zebys še zapád, zebys še ps. kr. vščekwa!

b) w Głębowicach: beserdyjá, beskijá, bestyna, čele; čuťmák,
čuťák, dráb, drańča, džamák, desperák, gawgán, gizdák, hycel, hunc-
vot, kwak, kudwác, kowton, myrsina, wobuz, „opyr'aw, „oskubańec,
„oškliv'ec, „oter, „otrisko, pijus, potuwák, pša dusa, p. košć, p. v'ara,
p. vewna, šćiv'ara, selma, skoták, sovizřaw, šturmak, tuwák, vartogwo-
v'ec, vereda, v'ilkowák, zdraxa, žgác, žlamdák.

III. Nazwy rodowe.

Piszarzowice: a) nazwy włáściwe: dudek, kubik, kubicek, maje-
ranovski, mareyŋski, mlycko, mwynarská, olejareyk, pašerbek, pu-
dewko, swapa.

b) nazwy przybrane: bedronka (dziadek jego miał na twarzy
chrość podobną do biedronki); xáča (tak nazwano jednego wieśniaka
mieszkającego w pobliżu Hałcnowa; w gwarze hałcnowskiej xáča = jan);
dären (= dani; od łaty na płaszczu podobnej kształtem i kolorem do

darnia); kraŕecek (wieśniak małego wzrostu, którego ojciec był krawcem); kosut (z dwóch czubiących się chłopów nazwano jednego Radeckim, drugiego Kosutem); kubásek = jakubek (z powodu małego wzrostu); kulaŕásková (żona kulawego męża czyli kulaŕáska); mikoňáj (tak było ojcu na imię); pisarcyn jyndrys (= andrzej) syn pisarki, żony pisarza); sobcák (syn sebastyjana); vojtek ze sopiny (mieszkał, gdzie dawniej były szopy); zaba (widziano go raz, jak wypędzał żaby, których mu wiele naszło do kuźni); zajác, rodzina: zajáce.

IV. Nazwy ŕwierząt domowych.

a) krów: brézula, buba (stara), buroxa, bystroxa, cisula, cyrana, gŕazdula, kalina, kalemba (stara), kavula, kopcixa, kropana, kŕatula, wysina, powa (bez rogów). pwovuxa, rošana, rydzula, sarńixa, sívula, srokula, tyrola, ŕinoxa; oprócz tych nadają jeszcze krowom nazwy od dnia, w którym się „ułały“, jako to: nedŕoxa, pędŕoxa (od poniedziałku), vtorula, šrodula, cvártoxa, pětoxa, sobula.

b) koni: cisavy, gńady, kary, kaštán, wysoň, sívy, šimel.

c) psów: berek, bryš, burek, f'ilek, f'ina, fryška, g'ibas, hektor, xleburád, jak tobe, k'erek, korek, kruček, lamer, wapek, „obol, minka, muřyn, ŕeřem, scekuwa, tatra, ŕernek, vygoň, zagráj, zagádáj.

SŁOWNICZEK *).

aba, wykrzyk. ozn. podziwienie, niedowierzenie.	bebex, stara pierzyna; bebexy, także: wnątrznosci, Pis.
abo, 1) albo; 2) ziemniaki (w jęz. mał. dzieci). Pis.	berbeć, przew. małego dziecka: ty berbeću! Pis.
abu, buty (w jęz. dzieci).	bestvina, bestwina (wieś).
adukant, hadukant, adwokat, Pis.	bęckać, bić po plecach. Pis.
adukować, edukować.	bizon, chłop wielki a niezgrabny, Pis.
ajzybân, kolój żelazna.	boble, dobre (w jęz. dzieci).
akuratny, zupełnie taki, jak potrzeba.	bobo, strach (dziec.).
amin, nazwa psa, Pis.	bocoń, bocian.
angrys, hangrys, agrest.	bojaka, człowiek bojaźliwy, tehórz.
ankuśyrka, akuszerka, Pis.	bolák, wyrzut na ciele, strup.
apf! gdzietam! nie! Pis.	braxtać lub braktać se, przychodzić do siebie po chorobie, zdrowieć, Pis.
arbata, herbata.	braźnicyć, gadać na próżno, Pis.
babrák, ten co brzydko pisze.	bredzić, mówić zelżywie. Pis.
baćkor, tłuste dziecko; przezwisko: ty baćkořu! Pis.	březula, nazwa krowy czarnej, mającej na grzbiecie biały pas.
baxóř, przezwisko małego dziecka, Pis.	bromblovać, krzyczeć, hałasieć o co bez przerwy, Pis. (zob. źvakać, vyrceć.
baja, gruby wełniany surdut.	bruśieć, ostrzyć na bruśe: povédz ta babuśi — nek śék'ěrke vybruśi. Głębów.
bawamonćieć, bałamucieć; zbawamonćieć, zbałamucieć.	bruślacek (niem. brustlatz), kamizelka. Kozy.
bawamont, bałamut, Pis.	bubu, zimno (w jęz. dzieci). Pis.
bařyj, nábařyj, bardziej, najbardziej Pis.	
bdova, gdowa, wdowa, Pis.	

*) Wielu zapisków do niniejszego słowniczka dostarczyli mi pp. WADRZYK BARTZOMIEJ, MICHAŁAK JÓZEF, SZAFRANIEC BARTZOMIEJ i NYCZ FRANCISZEK, za co im tutaj moje podziękowanie wynurzam.

- buceć, płakać.
buxać, jeść.
- buxnąć 1) uderzyć; ukraść; b. se, wypić kieliszek gorzalki. Pis.
- buwa, człowiek małego wzrostu a gruby, Pis.
- burcák (niem. brodsack), torba służąca żołnierzowi do przechowania chleba.
- burtać, przewracać, psuć, burzyć (w gw. jurk. burdać).
- byde, bede, będę, około Białej.
- byry! wykrzyknik, którym nawołują owce.
- bystroxa, nazwa krowy o czerwonej sierści z głową białą, Pis.
- bżytuś! wykrzykn. za pomocą którego przywołują psa, Pis.
- cacy (wyr. nieodmienny) albo: cacy (przymiotn.), piękny (w jęz. dziec.), Pis.
- caplák, zdrobn. caplácek, garnek o szerokiém dnie.
- časó (czes. těsk), narzędzie do wygarnywania węgla z pieca piekarskiego; (w gw. jurk. počásek). Pis.
- carnoxa, nazwa krowy czarnej.
- časnoxa, spodnica (ale nie wierzchnia), Głęb. Pis.
- cećák: 1) dziecko rozpieszczone; 2) człowiek starszy a dziecinny, Pis.
- cedżkad, skądkolwiek, zdaleka, Kozy.
- cejco, bardzo dużo, zawiele, Pol.
- cému, czemu.
- cérnidwo, atrament, Pis.
- ceśu! ceś! sposób nawoływania koni.
- ceślicka, siekiérka, Głęb. Pis.
- ceťnár, cetnar.
- ceźko (niekiedy cözko) bardzo n. p. ceźko pykny, bardzo p. Głęb. Pis.
- ćicka lub zátérka, potrawa z mąki rozgotowanój z mlékiem kwaśném lub słodkiém, Pis.
- ćixij! tak wołają na konie, aby szły na lewo, Pis.
- ćišćka, ciźba, natłok, Pis. Grab. Pol.
- ćma także ćima (czes. tma; stsl. tma) ciemno, zmierzch, Pis.
- ćmák: po ćmáku, po ciemku. Grab.
- ćnać se, przykrzyć sobie; cwo mi śe, przykrzyło mi się.
- ćosać, ćesać, Janowice.
- ćpa! ćpa! sposób przywoływania kur, Pis.
- ćśi! ćśi! wykrzyk. służący do przywoływania krów, cieląt lub kota, Pis.
- cubáki, gatunek jabłek, Głęb.
- ćuémák, człowiek głupi, Pis.
- cucu, cukier (w jęz. dzieci).
- cudák, dziwak.
- cudzić, vycudzić, targać za włosy, Grab. Głęb.
- cudzy, obcy: cudzy cłovek. Pis.
- ćunać 1) usiąść, Pis. 2) dać komu coś bez wiedzy innych, Janowice.
- ćwęcek 1) mały gwoździć z wielką czapką, osobliwie gwoździć do podszwy; 2) człowiek małego wzrostu, Pis.
- ćverć, kwadrans: dvě cverći na dvanástom, Głęb.
- ćvijze! tak wołają na konie, aby szły na lewo, Pis. (zob. ćixij).
- cyckać, ssać.
- cycoń, dziecko rozpieszczone, Pis.
- cygán, pieć, Głęb.
- cygár, cygaro, Pis.
- cykác, wahadło u zegara, Pis.
- cyrvátka = syrvatka.
- cytać na kśazce, modlić się, Pis. (zob. móvíc).
- cyvka, kawałek trzciny wewnątrz pustój, służącój tkaczowi do nawijnia przędzy, Pis.
- danom ino danom! wykrzyknik używany w pieśniach, Monowice.
- dáreń albo -daryń, darń, Pis.

- darymbak, próżniak.
 dávka, podatek, Pis.
 derbis, urwisz, łajdak.
 derygovać, dowodzić, rządzić.
 djabaw, dyabeł; djablica, djablica:
 porwaw djabaw djablice — rozer-
 waw ji spodnice. Głęb.
 dju! dju! dju! wykrzyknik służący
 do przywoływania kur.
 djuduša! djuduša! = dju.
 dwuzyca, kobieta wysoka: „zavse
 „o mnie radzą monoske dwuzy-
 ce“, z przekąsem w znaczeniu:
 dziewczęta, kobiety, Monow.
 do istamentu, zupełnie, całkiem, Pis.
 do krty, zupełnie.
 do kořon, całkiem, zupełnie: dźvý-
 ry do kořon otwarte, Pis.
 do kupy, razem, w całość n. p. do-
 dać do kupy.
 do pośrodku, w środek: „a juz še
 nám nepřyjaćel do pośrodku pxá“,
 Pol.
 do wykopu leceć, prędko biec, Pis.
 dockać, doczekać.
 dów, niegłęboka studzienka, której
 wody zwykle dla bydła, lecz
 w braku lepszej studni i dla lu-
 dzi używają, Pis.
 dopálony, dokuczliwy, nieżnośny, Pis.
 dopěř, dopiero, Pis.
 dostać láne, dostać bicie, Głęb.
 dřymotecka, zdrobn. od dřymota.
 dudrać lub tutrać, szperać w książ-
 kach), tracić czas na jakiś nie-
 potrzebnej robocie, Pis.
 duldać, pić.
 durny, głupi, Monow. czes. durný.
 dušić coś, trzymać coś długo bez
 użytku.
 dydnać se, wypić, zwłaszcza gorzałki
 dynko, czesk. dýnko, przykrywka
 drewniana (denko): kot dynko
 z gáreka srućów, Głęb.
 dypecyć, lecieć prędko.
 džešetovać kogo, bardzo komu coś
 polecać, nakazywać n. p. zrobić
- to, to ée džešetuje, Pis. w gwar.
 jurk. zadžešatać kogo.
 dźidoň, nazwisko psa, Pis.
 dźubrys, ciekawy człowiek, szcze-
 gólnie dziecko, Pis.
 dźvýřy, drzwi; n. p. nie strýláj tak
 dźvýřami, Pis.
 facka (czes. facka) twarz, w zwro-
 cie: dać fackę, uderzyć w twarz.
 fafuwa, człowiek niewyraźnie mó-
 wiący.
 fasegi (czes. fasuněk, mały wóz li-
 trowy), małe drabinki na wóz;
 Pis. w gwarze jurk. wasag.
 fasulec, kawałek drzewa służący do
 ubijania ziemi, Pis.
 fazol, mały chłopiec (żartobl.) Pis.
 řifrać, mówić coś pod nosem, nie-
 wyraźnie, stąd
 řifrák, ten co mówi niewyraźnie, Pis.
 řimery robić (zam. x'imery r.), dąsać
 się, Głęb.
 řinka, nazwa psa, Pis.
 řladra 1) kobieta włócząca się po
 nocach; 2) kobieta, która ma su-
 knie obszarpane.
 fluktovać i flukterować (niem. flu-
 chen), przeklinać, Pis.
 fort, dalej, precz.
 fortograf, fotograf, Pis.
 frelka lub frolka, panna, Pis.
 frycove, poczesne, które musi sprai-
 wieć ten, który po raz pierwszy
 obejmuje jaką służbę lub urząd.
 Powszech.
 fto, ftóz, kto, Pis.
 fucka, potrawa z grubiej mąki ży-
 tniiej, zwana także prazuxami, Pis.
 fujać, dać.
 fujava, zawierucha śnieżna (podo-
 bnie u górali bieskid. i u słow.),
 Pis.
 fuks, nazwa konia barwy żółtawej, Pis.
 fuwa, człowiek głupekowaty lub nie-
 zgrabny.

- f'urać, jechać lekko a prędko, Pis. gorko, gorąco, Pis. czes. horko.
furtać, p'urfurtać, trwonić: p'urfurtaw
pińadze, Pis. gniotek, człowiek, który wszystko
robi bardzo powoli.
furtac, bąk (do zabawy dla dzieci), grabak, człowiek niezgrabny, Pis.
cyga. grabina, drabina, Pis.
furtnać, frunąć: pták furtnyw. grapa, góra wysoka, stroma, Pis.
furyjá, złość. grazel, grządziel u pługa.
furyján albo furyják, złośnik. grmoćić, bić; grmotnąć, uderzyć;
fuzoń, lubiący się gniewać. grm. se, wypić kieliszek gorzałki,
fuzońić še, gniewać się, Pis. Pis.
gacek, nazwa psa z długimi usza-
mi, Pis. groń; groniem nazywają góry (Kar-
paty), które widzą w dali przed
sobą; do grońa, do gór; słowac.
gáina, małe gałązki i liście z drzew, grüne, góry.
małe krzaczki: krovy moje kro-
vy — nie jādájće trávy, jādájće grondal, człowiek wysokiego wzro-
sttu i silnej budowy ciała, Pis.
gáine — a tráva na zime. Głęb. gruba, 1) mały stawek przy domu,
Głęb. Pol. 2) piwnica, Pis.
galoty, spodnie (słow. galoty). grubiják, grubijanin, Monow.
gańba, hańba, Pis. grux, hałas; nie róbcie takich gru-
xów, Pis.
gār, garść. grule (czes. grule), ziemniaki.
gawořyc albo gáwořyc 1) rozmawiać g'yzdula, nazwa krowy, która ma
o głupstwach: stare baby gawořa. na czole znak biały.
Pis. 2) pochlebiać n. p. tak mu gyglac, lechtac; okol. Biały.
gáwořyw, ze mu ten p'řed šmer-
ćom cawy majątek zapisaw; okol.
Ošwiće.
gaz, nafta, Głęb. Pis. ha? co?
gazda, gospodarz, podob. u górali habrek, blawat. Pis. Grab.
bieskid. hadra, 1) stara szmata; 2) stara pan-
na, Pis.
gazura, człowiek niezgrabny lub hadukát (Bulow.), hadukant, adu-
kant, adwokat, Pis.
gibas, wysoki chłop, Pis. czesk. hý-
bas. hajcer (z niem. heizer), ten co ce-
głę pali, Pis.
gibcák, tyle co gibas, Pis. xalava, kałuża, Głęb.
gicále, nogi. hamćuk, hamowidło przy wozie, Pis.
gitalijá, italijá. xamerdze, plur. chrust, drobne ga-
lązki, Głęb.
gizd, człowiek nieporządny n. p. ty hangrys, agrest.
gizdze! (właściwie znaczy gizd: hańi, hańikuj obok: hańok, hańokuj,
nieporządek, brzydota; czes. hyzd.) tam, Pis.
Grab.; stąd: gizdák, człowiek bez-
wstydný; gizdula, bezwstydnica, xárkać, jeść prędko.
Pis. xarlák, xarłega, człowiek chorowity
zwłaszcza jeżeli kaszle.
gwupić še, postępować głupio. Pis. hasynteronek, pobór do wojska: sta-
golic, golarz, Pis. wać do hasynteronku, Pis.
góra, strych.
gorać, upań.

- hasyntyrka = hasynteronek.
hav, havok, tutaj.
he — na! wykrzyknik używany przy napędzaniu nierogacizny, Pis.
hepać še, hepe mu še, odhepwo mu še, odbija mu się, odbiło mu się (po jedzeniu), Pis.
herski (słowack. herský: piękny) dzielny, zuchowaty n. p. herski xwopák, Głębow.
hetta! wykrzyk. na konia, aby szedł w prawo.
hixrać, śmiać się ustawicznie.
hixrák, ten co się ustawicznie śmieje, Pis.
xwodná, febra.
hned, hneda (czes. hned), wkrótce wnet, Pis.
ho — hoj! wołają wypędzając bydło ze stajni lub wpędzając je nazad do stajni n. p. ho — hoj! krojicki do pola! ho — hoj! krojicki do xléva! Pis.
xodník, ścieżka, Pis.
xodzić po pytańu, chodzić po zebraniu, Głęb.
hojze — ino! hojze — dana! wykrzyknik używany w pieśniach.
hok, krajcar.
holka (czes. i słow. holka), dziewczyna, panna, Pis. zob. frelka.
howdovać na kogo, krzyczeć na kogo, gromić kogo, Głęb.
honem (czes. honem lub hony), szybko, Głęb.
xrobák, robak.
hukać še, uganiać się za czem: bydo moja, bydo, co še tela hukás? jak me v doma nima, to me po vši sukás. Głęb.
huknąć, uderzyć silnie, Pis.
hulan, ułan, Pis.
hupnąć (czes. hupám) skoczyć. Pis.
hurdać (czes. hrtuja, hałaszę), trząść, Pis.
huša! wołają spędzając kury, Pis.
- hybać (czes. hybám, poruszam) rzucać; hybać še, zenić się (?) Czaniec.
hyc (niem. hitze), siła ognia, gorąco; hycovać, palić bardzo, Pis.
hyki! (czes. hykám, wołam z podziwieniem), tak wołają na dziecko, gdy chce brać jakąś gorącą rzecz, Pis.
hyša! wołają na bodące się krowy Pis.
hyzo, prędko.
inaksy, l. mn. inakši, inny, inni.
ino, jeno, tylko.
išci, no išci, tak jest, Pis. czesk. jisté.
ize, że: bozeš ty poředzaw, ize ja ne wadná, Monow. „ocka soše vyčérá, ize jěj nájmilejšy mašerovać má, Pol.
izona (czes. jižina), podwieczorek, Janowice.
ja (niem. ja), tak jest; także w Wadowicach i okolicy powszechnie używane.
jád z vronami kase, mówią o tym, który ma nos powalany, Głęb.
jagoda, nazwa krowy popielatěj barwy, Pis.
jakla (niem. jacke) kaftan kobiety, zob. jupka, Pis.
jakóz, jakże, Pis.
jamník, małe, ładne dzieci zowią często jamnikami, Pis.
jancykrys, antychryst.
jangrys obok hangrys, agrest.
jásycyko, naczyńko przez które przechodzi laska u maślniczki, a które służy do tego, aby się śmietana przy robieniu masła nie rozpryskiwała, Głębow.
jasny, niebieski, okol. Kęt.
jav, tu.
jedzák, ten co dużo jé, Pis.

- jejku! częściej: o jejku! gwałtu!
 Głęb.
 jendyk, indyk, Pol.
 juxa, przezwisko; powsz.
 jupka, krótki kaftanik kobiecy.
 jużyna, podwieczorek, Kęty, Grab.
 juzyna zob. izon a jużyna, Głęb.
 Pol.
 jymbyr, imbir, Pis.
 jyndór, indyk, Pis. zob. jendyk.
- ka, gdzie; złożone: kaby, gdzieżby;
 kady, kaśik, gdzie, gdzieś; kata,
 gdzie tam; kajindzi obok kandzi,
 gdzieindziej, Pis. obok Kęt.
- kacabaja i kacabajka, katanka, kaftanik kobiecy wdziewany na suknię, Pis.
- kabát, (czes. kabát) surdut.
 kácór, kaczor.
 kaftánek, kamizelka, Pis.
 kalina, nazwa krowy maści blade czerwonej, Pis.
- kawamajka, kołomyjka: „v kawamajki (zam. kołomyjki tań.) tańcujące, ino peca varujące“, Pis.
- kampa, kępa, Janowice.
- kandzi obok kajindzi, gdzieindziej, Pis.
- kandy, gdzie, Janowice.
 kapać, zdychać, Pis.
 kapa, kępa, Brzeszcze.
- karkoska, plur. karkoski są to wogóle wszelkie suche gałązki i wielkie gałęzie, nietylko „tyczki z gałęzi drzew szpilkowych do grochu lub grodzenia płotów“, jak mówi A. Grab.
- karlus, chłopiec mały a zdrowy, Pis.
 katar, ryma, katar, Pis.
 każyk, nazwa psa barwy kawowej, Pis.
- kavula, nazwa krowy czarnej.
 keby, Kiby, żeby; zes. keby.
 kęla, ile.
- keśna, kieszeń, Pis. podobnie koło Wadowic, Makowa i t. d. po słowack. keśna.
 kidać, sypać, Pis. rozlewać, Grab.
 kijanka, niewielka ale gruba deszczulka z rączką, służąca do prania bielizny.
 kikut, pozostała część uciętego palca.
 kilof, także: nos orli (ironicz.), Pis.
 kinal, nos wielki.
 kiska, człowiek wysoki a cienki, Pis., w Białym nazywają kiską kwaśne mleko; zes. kyśka.
 klaber, klabikord, fortepian, Pis.
 klajunikanty, drobnostki (niem. kleinigkeiten).
 kwapćave usy, uszy wielkie, wiszące: pęknaś panno, pękna, pękna i urodná — usy más kwapćave, do šviniš podobná, Pol.
 kwobux (czes. klobouk) kapelusz, Monow. Grab.: klobuk.
 kneflik (zam. knepflik, z niem. knöpfchen), guzik, Pis.
 koblik (czes. koblih, pączek, ciastko), bulka podłużna z pośledniejszej mąki, Pis.
 kobux = kwobux, Pis.
 kokot (czes. kokot), kogut, Pis. Pol.
 kolár (czes. kolář) kołodziej.
 kole (moraw. kole) około.
 kolera, cholera.
 k'owbasa, kielbasa, Pis.
 kombat i komrat, towarzysz.
 kombraćic lub komraćic, żyć z kim w przyjaźni.
 końcem, koniecznie, pilno, Pis.
 końdek (w Głębow. kojindek), końdecek, końdenecek, końduś, końduśecek, trochę, troszeczkę.
 końerovać, łąjać.
 końvisar, komisarz.
 kopyrtać še, przewracać się.
 kordyjá, gorzałka, Pis.
 korpaty, —? — k. kwobux, Monow.
 koślák, rzecz jaka lub człowiek nie

zgrabny, pokrzywiony, koślaki stawać, pisać brzydko, Pis. kośtyga, człowiek lub zwierzę kulawe. koŕęcyć (czes. kovičeti, narzekać), być chorobliwym i uskarżać się, narzekać ciągle, Pis. w gw. jurk. kavęceć. kropana, nazwisko krowy mającej po sobie białe i czarne plamy. krupka, skrzyneczka, Głębów. křaswo, stołek, krzesło, Pis. křipopa (zam. przykopa), rów, przepkop, Pis. křypota, kaszel. ku: zwoń ku podnieśeniu, na podniesienie; is ku křyžu = do krzyża, Pol. kuklicka, bułka, mały bochenek chleba, Pis. kuń, koń, Pis. kurās, kogut, Pis. kurdupel, przewzisko małego chłopca. kušin, nazwa psa kudłatego, Pis. křatula, nazwa krowy, która ma sierć różnobarwną. křęknąć, nderzyć. křękać, stękać, Pis. ła, dla. łabydźić, narzekać. łacmān (niem. landsmann), mieszkaniec tej samej wsi. łajsdrygon (niem. landsdragoner) mężczyzna wysoki a do niczego niezdatny, Pis. lalik (zam. laik), braciszek zakonny, Pis. lamentār, elementarz. łańcux, łańcusek, łańcuch, Pis. łankur, strapienie, Głęb. łátaveć, wir powietrzny lub wodny. łatoś, tego roku. łecy w złożeniu odpow. ogól. pol. -bądź lub -kolýek n. p. łecyfto, byle- kto, łecyco, cokolwiek, łecykady, gdziebądź, Pis. podob w czes.	lecco, lecikdo; po słowacku: lecičo, lecijak, lecktó. livy! livy! sposób przywoływania gęsi, Głęb. lolo, kij (w jęz. dzieć.), Pis. lubejus, Pol. lubeus, Pis. jubileusz! luxt, przeciąg, powietrze, z niem. luft. lulać, kołysać (do dzieci); lulu! śpij. lulka, kołyska, Pis. lumero, numero. lump, lomp, łajdak. lumpovać, lompovać, włóczyć się, żyć niemoralnie, Pis. luvernā, Alwernia, Głęb. lyrek, człowiek, niezgrabny a przytém leniwy, Pis. wapa, wielka niezgrabna ręka. wátac, bić. wataś, elegant, Pis. wodka, łopatka służąca do zgarniania ziemi z pługu przy oraniu, Pis. woić = wátac. wońscák, przeszloroczniak, czesk. lonšták. woński, przeszloroczny; wońskiego roku, przeszłego roku. wubek, 1) dudek, 2) przezwisko: ty wubku! wusknąć, uderzyć, Pis. wydzbák albo wydzboń, wysoki a niezgrabny mężczyzna, Pis. wykać, pić. wyse křaty, puste, niepełne kwiaty, Monow. wyšina, nazwa krowy maści brunatnej z białą głową. mā nogi jak podolski złodziej, ma wielkie nogi; mā po tymu gwove, zdatny do tego, Głęb. Pis. mać, matka (w pieśni), Pol. maček, ten co dużo ję. mādrala, człowiek przemądrzały. māj, bukiet z gałęzi jodłowych, ozdobiony kolorowym papierem

- i przywiązany (w maju) na wierchołku drzewa przy domu, w którym jest „wadná džévka“, Głęb. mali, přędzěj; w gw. jurk. mažli. maluty! maluty! albo mali! mali! tymi wyrazami przywołują nierogaciznę.
- mamcúra, kobiéta dobrze okryta, różnymi łachmanami przyodziana czyli „zamamcuřoná“, Pis.
- mamrać, mruceć.
- mamrák lub mímrák, ten, który mówi niewyraźnie, Pis.
- mańera, zwyczaj, usposobienie człowieka, Pis.
- marcha, przyzwisko, Pis. — Grabowski: „wyraz obelżywy, koń stary (germanizm)“, tymczasem w starosł. mřša: ścierwo, czes. mřha, słowac. mřxa.
- marek, gorzałka, Pis.
- markew, marchew, por. czes. mrkew.
- markotno mi, przykro mi, żal mi.
- markotny, rozżalony.
- mašlox 1) gatunek grzyba; 2) ten co zawsze płacze; w gwar. jurk. mašlák.
- mazák lub mazgáj, ten, kto jest bardzo skory do płaczu, Pis. zob. šlipták.
- mazalánka, spodnica, zob. obyřtačka, Pis.
- mędzá, miedza, Pol.
- mentel, motyl, Pis.
- mígutem, přędko, Pol. zob. v lukée.
- mímrać, mówić niewyraźnie; stąd mímrák lub mamrák (zob. wyż.).
- miš, człowiek tłusty i dużo jedzący, Pis.
- mlostek, naczynie gliniane mające u dołu z boku mały otwór, którego można mléko spuścić, zostawiając śmietankę, Pis. Grab.
- mlycák, człowiek tłusty, białej cery, Pis.
- moc, dużo.
- mocKi, dużo, wiele: nie tak mocKi
- vęksy, nie o wiele większy, Pis. czes. mocko.
- moskál, ten, co dużo je, Pis.
- motac še, (o koniach), iść niespokojnie, nierówno, Głęb.
- motlox, także natłok, Pis.
- móvić albo móvić na kšázce, modlić się: on móvi na kšázce, on się modli, Pis.
- mrovec, gen. mroveca, plur. mrovece (słowack. mravec-ce) mrówka, Pis.
- mřygodžák, człowiek, który dużo je a nie może się najesć, Pis.
- muckać, całować, Pis.
- murdzuš, nazwa krowy o sierści szarego koloru.
- muzycek, zdrobn. od „muzyk“: zagrąje mi, mój muzycku, wadnie! Głęb.
- mycka (niem. mütze), czapka.
- mýmec, niemiec.
- myntel, motyl, Pis. zob. mentel.
- myntopyř, niedoperz, Pis.
- na barany vžáš, néš na baranax, brać na plecy, niešć na plecach (dziecko, człowieka), Pis.
- na imostatne, na nie, na darmo: ta tvoja robota to vsytko na imostatne, Pis.
- na kaput vyjš, na nic zejšć, zejšć na biědę, Pis.
- na křyz ždžebwa nie nie zrobić, nie zgoła nie zrobić, nie na křyz ždžebwa nikadecki nie zrobi, Głęb.
- na „odvěcyř, na popołudni, n. p. obycáw přyjš na „odvěcyř; ale přysew „odvěcoro (popołudniu).
- na „opak, odwrotnie.
- na pańské chodzić, chodzić na robotę do dworu; robić jak na pańském, robić powoli.
- na paskudę robić, r. na zlošć, dokuczać, Pis.
- na pozdorědžu, na pogotowiu.
- nadyš kogo, spotkać kogo.

- najdłuż, dziecko nieślubne, Danko-
wice.
naprać, nawalić dużo, pomieszać
jedno z drugim; także zgawusić,
Pis.
nárýmnie, nagle, Głęb. nárémnie, Pis.
(czes. słow. náranny).
năș, nalyș. znalêșć, Pis.
nașparovać, zaoszczędzić.
nepeć 1) nie na rękę, nie do sma-
ku, Głęb. 2) źle, strach: już by-
wo śnim nepeć, już było z nim
źle; jak vídźaw nepeć, dopyř u-
čyk, jak widział, że źle itd. Pis.
ne to boze! niedopiérož, tēm bar-
dziej: on mu dăw radę, a nie to
boze ty! (a niedopierož ty!) Głęb.
neckuș, człowiek, któremu się nie
chce pracować, Pis.
ne wăpe, nie prędko, Pol.
nemrava, przezwisko, zwłaszcza czło-
wieka głupkowatego, Pis. czesk.
nemrava, nieobyczajny człowiek.
neskoro, późno, Pis.
netrvać, nie dbać o co, Pis.
neuswuxany, nieposłuszny.
nika, nigdzie, Głęb. Pis.
nikstura (zam. mikstura), gorzałka,
Pis.
nižińer, inżynier. Pis.
no iși, tak jest, Pis.
nerek (zam. nurek), człowiek lub
zwierzę bardzo zmoczone, Pis.
nynać, leżeć (do dzieci), nyny!
spać!
- obćapać še, objeść się, Pis.
obękać še = obćapać še, Pis.
obervus, obszarpaniec, włóczęga, tyle
co oblădra, tylko się zwykle uży-
wa o męczyznach.
obežryć, obejrzeć się.
oblădra, człowiek (zwykle kobieta)
zaniedbany tak co do powierz-
chowości jakotêž i moralnie, Pis.
oblêș, obrazić; używa się nieosob.
- oblazwo go to „okropnie! bardzo
się tēm obraził.
obol, człowiek otyły.
objeșić, obwiesić Głęb.
obseckać kogo, obmówić, oczernić.
obštuxać še, poprzestać na czém,
obywać się czém, n. p. e to še
ta tēm moze obštuxamy, nie po-
třeba kupovać.
„obsuê še 1) obsypać się, otoczyć
się n. p. dziećmi.
obujek (czes. obuj, oboj), kołnierz,
Pis.
obyrtacka, spodnica wierzchnia (co
innego časnoxa), służąca do co-
dziennego użytku, Balow. Pis.
zob. mazalanka.
obyrtal, w zwrocie: xodž do obyrt-
tala! chodž w obroty, chodž do
tańca (jeżeli się kogo ma bić),
Pis.
ocętwy 1) niezgrabny, nieruchomy;
2) uprzykrzony, Pis.
ocypka, wiązka suchych patyków,
Pis.
odać, rozdać (o chorobie krów),
n. p. odyno srokule, Pis.
oddać, wziąć do wojska: vadovice
masto djăbli sfondovali, ino me
zavežli, zarăz me oddali (= wzięli
do wojska), Monow. Pis.
odhepnąć še, zob. hepać še.
„odróbka, odrobina, kawałeczek.
ody ino ody! oda ino oda! wy-
krzyk. używany w pieśniach, Mo-
now.
„ogórki k'ishi, chodzić z wyciągnię-
tą koszulą, Głęb.
ogibać še, chwiać się, n. p. „zelo-
ny mosteczek ogibă še.“ Pol. por.
czes. hýbati, poruszać.
„ojcoviceka, ojcowizna, dom ojcow-
ski; „ścany „ojcoviceki“, Głęb.
„ok'ishi še, opić się, Głęb.
„ok, ocek, snopek słomy, Głęb.
okropećny, bardzo wielki.
opafelisko, bagno, Pis.

- oplecek (czes. oplecek, oplecko; słw. oplecko), gorset, stanik u sukni.
ordynary, podły.
„orlopnik, urlopnik, Pis.
ormián, mężczyzna wysokiego wzrostu, Pis.
osve (stsl. **осквнъ**, praeter; **осквнн** sine Mikl.) osobno.
oskardzyć, oskarżyć.
„ošklyvy (czes. ošklyvý), 1) szkaradny, paskudny; 2) łakomy, Pis.
oškubek, przezwisko: oškubku, Pis.
oswa (czes. i słw. osla), oselka Pis.
ostuda (czes. ostuda), kłopot, niedogodność: strasną mam ostudę z tém, Pis.
osydny, fałszywy, oszukany, niezrozumiały (po czes. ošiditi, oszukać), Pis.
otok, oto, Pis.
„oždžerać się, wołać głośno, wrzeszczeć, Pis.
„ozgraj, rozrywka, Głęb.
ozralec, ten co dużo jé, Pis.
- paćák, paćácek, małe tłuste dziecko, Pis. (w Wadowicach paćuk = prosię, świnią).**
páczyć się, pastwić się.
pacva, zob. Grab. mówią także pacva: cy ée pacva nadała i t. d. w tém samém znaczeniu.
pajta, bróg, Kęty.
palele, kapelusze (do dzieci) Pis.
pálica i palica, głowa, Pis.
palíce, palce, Pis.
pálnąć, uderzyć silnie, Pis.
paprák 1) dziecko, które się przy jedzeniu lub zabawie zwykle powala; 2) człowiek dorosły, który nie jest biegły w swoim zawodzie n. p. murarz, malarz, adwokát i t. p. Pis.
para, gorzałka, Głęb.
pazera, człowiek lubiący kłąć.
pazerovac, kłąć, złorzeczyć, Pis.
- pećák, jęczmień, Pis.
pednać, pedzić, powiedzieć.
peńk, garb.
peńkaty, garbaty, Pis.
perlik, młot do tłuczenia kamieni.
peron, piorun.
pešćoxa, nazwa krwi obłaskawionej, Pis.
pluca, płuca, Pis.
po pytańu xodzić, zebrać, zob. pytać, Pis.
pobuxać się, najeść się.
poćepać, rzucić; „kije poćepali“ = kije porzucali, Monow.
podl'izovać się (słowac. podlizovat' sa; lisati) pochlebiać, Pis. koło Andrychowa, Jordanowa i t. d. podlizovać = pochlebać.
podmurańec, pomarańcza, Pis.
podvyl, podwyla, dokąd, dopóki, jak długo, Pis.
podživać się, oglądać coś: xodźmy się podživać, Pis.
podžvigać się, zachorować w skutek dźwigania ciężarów.
poxronić, uprzątnąć, zrobić porządek n. p. w mieszkaniu, Pis.
powedńe, południe.
pówskryńek, mała skrzyneczka (krupka) wewnątrz skrzyni przybita, Głęb.
pomętwo, kilka gałązek hoinowych związanych razem, służ. do zamiatania.
pónevka, panewka, Pis.
ponknać się, posunąć się.
porącyć, poruczyć, polecieć; używa się zwykle w zwrocie: porącono to P. Bogu = Głęb.
poradzić komu, podołać komu, pokonać kogo, Pis.
portki skroić komu, wybić kogo, Głęb.
pořád (czes. pořád, pořáde, pořádem) raz po raz, Pis.
posoćić (czes. posotim), popychać, Pis.

- potek, chrzestny ojciec; potka, chrzestna matka, Kozy, zob. putek, putka.
- povázka, mała torebka, przez którą się mléko cedzi, Pis.
- povžáš še, przychodzić do zdrowia coraz lepiej wyglądać po chorobie; zob. braxtać, vybraxhtać še, Pis.
- prać še, hałasieć, tłuc się, Pis.
- prajs, l. mn. prajzy, prusak, Mon.
- prekopyrtnać še, przewrócić še, Pis.
- prevžáš še, zapaść na zdrowiu w skutek ciężkiej pracy fizycznej, Pis.
- prežalécać, stracić coś zalecając się do dziewczyny: „kšézy parobecek, straciw papórecek — straciw, prežalécaw, teraz będzie rycaw“, Głęb.
- prežbyć, przekonać.
- prežva, przewisko, Pis.
- pródy, prędzej, raczej: pródybyk tobe dāv jak „onymn, Pis.
- prosacyjá, procesyja, Pis.
- prycyknać, przylać n. p. troche mléka, Pis.
- prýtyrać, mlócić z grubsza snopy nierozwiązane, Głęb.
- prýlišnik, pochlebca, zob. podlizo-vać še, Pis.
- prýřnāć, uderzyć, Pis.
- prýžryć še v co, spojrzeć na co: „co še prýžry v řelgi „ontār, zaléva še wzami“, Głęb.
- psi! psi! wołają na psa (przywołując go).
- psíneć, nie; w zwrocie: jest tam psíneć = nie ma tam nie (podobne znac. ma czesk. psíneć), Pis.
- pucovać 1) czyścić; 2) jeść dużo a prędko.
- pucyc, męczyć, przyciskać, gnieść; porówn. czes. pučím, Pis.
- puxa, twarz człowieka tłustego: ale má puxe! Pis.
- putek, chrzestny ojciec, Grab.
- putka, chrzestna matka (czes. puta niem. pathé), Pis. Grab.
- putná, naczynie do wyciągania i noszenia wody, Pis.
- pykać, palić fajkę, puszczać dymy, Pis.
- pyskać, człowiek kłótlivy.
- pytać, prosić na wesele, Pis.; u górali biesk. prosić, żebrać.
- pyty! pyty! tymi wyrazami przywołują kury, Pis.
- pyzda, hycel, Pis.
- pyzglāć plur. pyzglāki, chłopiec brudny, niemyty, nieczesany.
- pyzglāć še, robić z czémś brzydkim (n. p. z węglami) i powalać się, Pis.
- ražno, szybko, prędko.
- rebekovać, rzygać.
- reğemencki albo regamencki zam. regimencki, bardzo wielki; zwykle w przekleństwach n. p. regamancko sawaputo, Pis.
- rekt (niem. recht) w zwrocie: más rekt.
- rešpek, respekt, Pis.
- rogāć, drzewo rogate, gałęziste, które się wbija w ziemię, i na które się potem siano wkłada, aby prędko wyschło, Pis. u górali biesk. ostrev.
- rozbuxāneć, człowiek rozpustny, Pis.
- rozčepać, porozrzucać, pomierzwieć n. p. šano rozčepanc, Pis.
- rozegnać še, rozpędzić się: rozegnāv še, bo kéaw přeskocyé křypope, Pis.
- rozmarkoćić še, rozżalić się.
- rozmazany albo rozmazglany, tak nazywają dziecko często płaczące, Pis. zob. mazāk, šliptāk.
- rozpucyc, rozgnieść, Pis.
- rozpuścić čełęta, nie mieć pod szyją zapiętej koszuli, Głęb.
- ruby, gruby, Pis.
- ruwa 1) rura, 2) człowiek głupi.

- ryceć, plakać.
ryxtovać albo ryktovać, przysposabiać.
- ryl, ryj u świni, Pis.
- ryma (strsl. rema, czes. ryma) albo katar, katar, Pis.
- rypać, isć prędko; najczęście. w imperat.: rypaj!
- rypnąć, uderzyć, r. se, wypić wódki.
- rysavy (czes. rysavý) czerwonawy, rudy; o człowieku z rudą głową Pis.
- r-zać, rzeń, 3 os. l. mn. r-zają = rzą, Mon.
- řgni, grzmi, Pis.
- řnác, uderzyć.
- řomně, dosyc, dosyc duzo, Pis. Głęb Grab.
- řympolić zam. řempolić.
- sabel, szabla, Głęb.
- sacać zob. socać.
- saframentnik i sapramentnik, przezwisko złośliwe, Pis.
- sakulęcki, przymiotnik używ. w przekleństwach n. p. ty sakulęcki drábe! Pis.
- salaryjá, płaca, Oświęc. (łac. salarium).
- salavy, szalony; w gw. jurk. w zagad. salawy.
- šandar, žandarm, Pis.
- šara, wódka, którą piją na weselu po czepinach, Głębów.
- šasnác, uderzyć, Pis.
- šatřyc „znać z daleka, znać tylko z widzenia“, Grab., ma także znaczenie ogólniejsze: umieć, znać niedokładnie, nie pamiętać dobrze, mieć o czémś niejasne wyobrażenie; mówią n. p. šatřę troxe cytać, umiem cokolwiek czytać, Pis.
- šcadra, scypa, drzazga.
- šćarać, powalać, poplamieć.
- šćiyara, psávara, przekleństwo: ty šćiyaro!
- šćojzy-na! lub šćoj-na! wołają na krowy, aby się pasły, Pis.
- šcyrbác 1) nóż wyszczerbany; 2) człowiek, zwłaszcza młody, któremu brak kilku zębów z przodu; tożsamo znac. ma przym. šcyrbaty.
- šekać, sięc (w pieśni), Pol.
- šepták, zegarek.
- šeredzić, mówić z oburzeniem, Pol.
- šetny, dość duży.
- šxronić, sprzątnąć, zob. poxronić: šchroń to, sprzątnij to! Pis.
- šivasy, siwawy.
- škamrać, prosić, żebrać, zob. žladrać, Głęb. w czes. škamrati, škardzyć, škarzyć.
- šklódzic, szukać czego i brać z cudzej własności. Pis.
- škocka, pchła, Pis.
- škomleć, prosić ustawicznie, naprzykrzać się, Pis.
- škręk = žyńk (o ludziach), Pis.
- škrobnác, uderzyć silnie.
- škrony, dla, z powodu n. p. skrony čebe me žoćec zeřnyw, Pis. podobnie w gw. zebrzyd.
- škróš, dla, z powodu.
- škubać, skubać, Pis.
- škucina, (czes. škutina) 1) szczecina; 2) przezwisko małego chłopca używane zwykle wtenczas, gdy się na kogoś wielkiego zrywa, Pis. w gw. jurk. oskućina, odrobina.
- škumoš, niby: skumoš še to vybrawo, a přeće dės láv = niby się wypogodziło i t. d. Pis.
- škveres, kłopot, bięda.
- šładra, kobięta włóczęga się po ulicach, bezwstydnica; zob. šurpet, oblądra, Pis.
- šlajsja (niem. spleisse), kawałeczek drzewa smolnego do świećenia, smolówka, Głęb.
- šlajřyř, szlifierz, Pis.
- šlipták albo mazák, płaczek.

- swapa, wielka i niezgrabna noga; stąd
 swapak, człowiek niezgrabny; wy-
 razu tego używają szczególnie
 wtenczas, gdy ktoś komu nogę
 przydepce, Pis. czes. šlapati, stą-
 pać, ślapać, ślapák i t. d.
 s_uovać, schować.
 swovik, nazwa psa.
 šmajxlovać še (z niem. schmeicheln)
 pochlebiać, Pis. zob. podlizovać še.
 šmarnać (smarnać), uderzyć, Pis.
 śmęrgust, śmigust, Pis.
 śmigać, wywijać batem.
 smolić, pić dobrze trunki.
 smontář, cmentarz, Pis.
 šnǎxrać, szukać (n. p. po garnkach)
 Pis.
 snorka, wstążka, Kozy; słowek. šnô-
 ra, šnôrka, czes. šnura, sznur.
 šnupać, zażywać tabakę; šnupacka
 tabaka, Pis.
 šnupák albo šnupák, ten, który ta-
 bakę zażywa, Pis.
 socać albo soćić (czes. sotiti), pchać,
 popychać; zob. posoćić, Pis. Grab.
 mylnie: saczać.
 spařýć kogo, uderzyć; spařýć co,
 ukraść, Głęb.
 špigwo, lustro. Pis.
 spomóc komu co, dać zły przykład,
 nauczyć czego złego (o dziecicach)
 n. p. pacoś mu to spomóg? Pis.
 sporo, dość dużo; spory, dość duży.
 špoták = špotlák, Pis.
 špotlák, niezgrabny człowiek.
 špotlavy (przymiotn.), niezgrabny,
 Pis.
 špryca (niem. spritze), sikawka, Pis.
 spucovać, zjeść wszystko.
 šrank (niem. schrank), szafa do
 przechowywania ubioru, Pis.
 srokula, nazwa krowy pstrokatěj,
 Pis.
 srovy zam. surowy, Pis.
 srybinka, srebrnik (w pieśni we-
 selnej), Głęb.
 stáplac, zmaczać, Głęb.
- stará, żona; stary, mąż, Pis.
 starašíc, zmieszać, Pis.
 stopa, nazwa takiego psa, który ma
 na nogach sierć inněj barwy, niż
 na całym ciele, Pis.
 štopareyć, wystawać, wysterczać:
 kij stoparczy ponad wóz; na dźwecce
 spodnice stoparcą (jeżeli są wy-
 krochmalone), Pis.
 straćić še (o bydłe), zatrzymać się
 na pastwisku, paść się.
 strękoviny, zrękoviny, zaręczyny,
 Pis.
 strěvaga, 1) gatunek małych ryb;
 2) człowiek szczupły, Pis.
 strugnać milijońsko, dobrze kogo
 uderzyć, Głęb.
 stryk, stryj.
 štupać, iść prędko; najczęściej tylko
 w imperativie używane: štupáj!
 Pis. zob. rypać.
 stuřýć (czes. štůřiti) pełnać, Pis.
 subrańec, szubrawiec.
 suka, rodzaj hamowidła u wozu.
 šupać, siedzieć (do dzieci), Pis.
 šurpet i surpet, 1) stara wydarta
 suknia; 2) kobieta włócząca się
 bez zająca, ulicznica, Pis.
 svacyna (czes. svačina, svačcina),
 podwieczorek, Pis.
 svák, mąż siostry ojca.
 švandrac, mówić obcym, niezrozu-
 miałym językiem.
 švarny, zgrabny.
 sřýnać, zwinąć.
 sygnovać, dzwonić w mały dzwo-
 nek czyli sygnaturkę na kościele.
 syrvaťka obok cyrvátka, serwatka,
 Pis.
 tamok, tamoj, tam.
 ta-stąd, stantąd, Pis.
 tela, tyle.
 tfóř, tehóř.
 twuk, 1) ta część przy stępie, którą
 się ziarno otłuka, Pol. 2) przewi-
 sko człowieka niezgrabnego, Pis.

- táryń, tarń, Pis.
 totrać, grzebać w czêms (zwłaszcza jeżeli się przytêm można powa-
 lać), Pis.
 tŕa albo tŕeja, trzeba, Pis. Głęb.
 trávníca, gruba płachta służąca do noszenia trawy.
 trefńć, trafić; podobnie w Wadowicach i okolicy.
 tŕepot, ten co zawiele mówi, Pis.
 truxla, 1) dzieweczysko, stara kobieta; 2) stary koń, Pol.
 trufać, ufać sobie, być zarozumiałym, Pis.
 trwać o co, dbać o co.
 tulać śe, toczyć się, Pis.
 turák (czes. i słow. turák: półgrosza) piéniądz, grosz: „napijze śe napij, jak mäs turák jakí — jak nimäs turák, napij śe z potoka“, Głębów.
 tu-stąd, stąd, Pis. zob. ta-stąd.
 tutać, pić (do dzieci).
 tutok, tutaj.
 tutrać, dudrać, zob. totrać.
 tybetka, chustka na głowę, także batysová chustka, Pis.
 tydzén, gen. tydná; dva tydné, pęc tydní i t. d.
 tyrknać (czes. trkati, bósć), popchnąć, kopnąć n. p. kamień nogą, Głęb.
 tygrys, nazwa złego psa.
 tyrceć, gadać wiele a prędko.
 tyrola, nazwa krowy.
- u**burdać se co, powziąć jaki zamiar.
 ubzduřyc se = uburdać se.
 ućeracka, ręcznik, Pis.
 udřyc, uderzyć kogo znienaćka.
 ufojtany, powalany (o dzieciach), Pis.
 ugádany, także rezolutny, rozmowny, Głęb. Pis.
 „ujek, wuj.
- ujety, uparty: jakiś tyz ty ujety! Pis.
 ujma, wyraz używany w przekleństwach: cy će tu ujma pŕyńeswa, Głęb.
 ujmak, dziwak, Pis.
 ukrąć, ukrajać; ukráv, ukrajał, Pis.
 undže, ujdzie, Pis.
 usárgać, usárgany, zawałać błotem.
 uscyknać i usčyknąć, uszczknać, Pis.
 usknać, uschnąć, Pis.
 usłádrany = usárgany, Pis.
 usliptany, zapłakany.
 usmátrać, zabrukać, Pis.
 uspyrać, uzbierać.
 utápłać śe, potápłać śe, umaczać się.
 utraskany = usárgany, Pis.
 uřijać śe, śpieszyć się.
- v** bosu (xodzić), boso, Pis.
 v lukée, prędko, Pol. = migutem.
 v pŕodku być, wyprzedzać innych n. p. przy żniwie, Monow.
 vacek (niem. watsack; wyraz w czeszczyźnie także używany), kawałek szmaty, w którą się zawija cukier i bułkę w mléku umoczoną i daje dziecku do ssania zam. piersi. Pis.
 vágovać śe, vahać się, Pol. w Wieliczce. zvágovac śe, isć poza szkołę.
 válać śe, rozwalać się, leżeć: „voláwbyk já voláw, zeby me břux boláw — bobyk nie ěe robiw, inobyk śe váláv, Pis.“
 vanáty, gatunek jabłek.
 vancki, gatunek gruszek, Głęb.
 vandrovac, isć, podróżować, Głęb.
 vár, gorąco, upał, Pis.
 varovać cego, szanować, oszczędzać: „v kawamajki (= kołomyjki) tańcujće, ino peca varujće, Pis.
 vartko, prędko.
 vártnoś, wartość, Pis.
 varyjátý, pieniądze (rzadziej).
 řela, ile.

- vele, wedle, okolo; zob. kole.
 vereda, szkarada, człowiek obrzydliwy: ty veredo = ty brzydaku, Pis. podobnie u górali bieskid.
 vérx, wiérzech: na vérxu, Pis.
 vérsowek, wiérzcholek, Pis.
 vestka (z niem. weste) kamizelka, Kozy. zob. bruślacek.
 ýdízcé śklanego boga, opić się, Głęb.
 vwócykij, włóczęga, próźniak, Pis.
 ýo! ýíšta, wykrzykn. zachęcający konie do biegu.
 vola w złożeniu odpow. ogól. pol. byle-, -bądź, lub -kolówek (zob. lecy): vola-co, vola-ftóry, vola-kedy, byleco, bylektóry i t. d. Pis. Grab.
 vonegdý, wczoraj, Pis. stsl. onęda, czes. onehdy, niedawno.
 vrázac śe, wtrácać się.
 vsa, wesz.
 vtykać śe, wtrácać się = vrázac śe, Pis.
 vybagovać, być wybrednym w jedzeniu.
 vyblyscáć ocy, wytrzęszczać oczy, Mon. Pis.
 vybráć śe, 1) wypogodzić się, Pis. 2) wprowadzać się z mieszkania, Grab. (w Wadowicach podobnie: přebérać śe, przeprowadzać się).
 vybraxtać lub vybraktać śe, przyjsć do zdrowia; zob. braxtać śe.
 vybruśić, wyostrzyć n. p. sékérke, Głęb.
 vydać śe, pójsć za mąż.
 vywupić, wybić, Głęb.
 vymajęcyć (przekręcone zam. wymajaczyć), wymyślic, Pis.
 ýyncyl, więćej, Kozy.
 vynokýać i vynokvíć, wydziwiać, wymyślać, być wybrednym, Pis.
 vypperdek, ostatnie, najmłodsze dziecko; w témsamém znac. słyszałem ten wyraz w Bochni.
 vyprágnąć znaczy także umrzćć: już vyprágnąw, Pis.
 vypucovać, wyczyścić.
 vypuzdrovać śe, wystroić się, Pis.
 vyreeć zob. bromblovać.
 vyryktovać kogo, podejsć, oszukać kogo; vyryktovać śe, wystroić się, Pis.
 vyscekany, gadatliwy: „jes-ći tam Kaśinka jak pes vyscekaná“ (w pieśni), Pis.
 vystryxnać śe, pięknie się ubrać; vystryxńety, pięknie ubrany, Głęb.
 vysposadzić lub vyjexać na kim, wypędzić kogo, Pis.
 vystuřýć, wypchnąć: v. do pola, za dřýi i t. p. Pis. zob. stuřýć.
 vyzo! vyzo! albo: uzo go! wołają na psa, zachęcając, aby się rzucił na kogo, Pis.
 vyzolić, wybić, Głęb.
 za darmo, darmo.
 zabácyć, zapomnieć.
 ząby, zęby, Janowice.
 zabycýć, zawałać coś n. p. xustke, Pis.
 záčístka, zarzutka letnia, surdut letni, Pis.
 zackać, zaczekać.
 začmokać śe (od čma), spóźnić się z jaką robotą do ciemnej nocy, Głęb.
 zafolofić, zawałać błotem n. p. spodnie, Pol. w gw. jurk. zafolovać.
 zağeryć śe (w Głębów. zağýrać śe) podnieść rękę na kogo w celu uderzenia go; podobnie w Wadowicach.
 záğwówek, poduszka.
 zaxrapęć, ochrypnać: „ne bede spēvava, bobym zaxrapava“, Głęb.
 zaiste, zaprawdę: já kšędzom ne bede, to zaiste máće (= bądźće przekonani), Monow.
 zakčáw, subst. masc. zachcenie. Jeżeli ktoś coś ję, a dziecko się

na to patrzy, to mu trzeba dać trochę, boby mu się zaxćawo (do stawoby zakęawu) i mogłoby się rozchorować, n. p. mogłoby mu nogę lub rękę skrzywić i t. p. Pis.	zmaścić, wybić, Głęb.
zalubić, polubić (w pieśni), Głęb. ząpaska, fartuch.	zmyskać, spóźnić się: podźmy vartko, zebymy nie zmyskali, Głęb.
zaśáte, zasiane, Pis.	zmuda, człowiek staby, Pis.
zaśe, zaś, Brzeszcze.	zmudno, smutno, Pis.
zażyśięć, zazdrościć, Pis.	znaś, znaleś; znadli, znaleźli, Pis.
żaża (do dzieci), gorąco, boli: nie rus, bo to żaża.	żradwo, źwierciadło, Pis. podobnie koło Jordanowa, Babięj góry i t. d.
zberdeśię kogo, skrzyczeć kogo, Pis.	zurák, chłop ze słomy, którego stawiają parobcy na stodole w poniedziałek wielkanocny, Głęb.
zburkocyć = zberdeśię, Pis.	żvakać, ciągle jedno i tosamo powtarzać; zob. bromblovać, Pis.
zgawuśię, zmieszać razem.	żvakac, tyle co żyvink 2).
zğęty, garbaty, Pis.	zvědźię, ukraś.
zğřebne płótno, grube płótno.	źveręádko, źwierciadło.
żelazo, żelazo; żeležny, żelazny; żeležnáček, garczek żelazny, Pis.	źvínceć, 1) dźwięczeć; 2) ustawnie się o coś naprzykrzać (jak dzieci), być niezadowolonym, zob.
zytnák, przezwisko człowieka niezgrabnego, Pis.	źvakać, bromblovać, Pis.
źladrać, prosić, żebrać; zob. skamrać, Głęb.	źvink, źvíncek, 1) dźwięk, 2) człowiek ciągle się o coś naprzykrzający, narzekający.
zmaglovać kości, wybić.	zvudrać, szemrać, Głęb.
zmajstrovać, 1) zrobić, naprawić; 2) zepsuć.	zytlák, ten co się porywa do jakiej roboty, a nie potrafi jęj zrobić, Pis.

Uwaga. Z wyrazów podanych przez GRABOWSKIEGO należy pisać: comryć (nie comżyć), dźvěre, gäd, ja temu nie kryv, kvaki, precki, dalęj: snaźne, sternal, zutyć.

F
8008